

ΟΔΗΓΟΣ

ΔΒ
ΜΕΛ

ΤΩΝ ΑΠΑΩΝ

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΝΤ. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΛΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

τ. 199.

ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ εὐρύς κύκλος ὃν σήμερον περιλαμβάνει ἡ ἐπιστήμη τῆς Γεωγραφίας, ἡ ἀνυπολόγιστος συνδρομὴ ἣν παρέχει αὕτη εἰς τοὺς περὶ τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἔθνων ἐργαζομένους, πᾶσαι νὰ πείσῃ πάντας τοὺς ὅπως ἂν ποτε δυναμένους νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ νὰ ἐργασθῶσι μετὰ ζήλου ἀξίου τοῦ ἔργου τούτου. Παρ' ἡμῖν δ' ἰδίως ταῖς Ἑλλήσι σπουδαιότατος καὶ ἐθνικώτατος λόγος ἐπιβάλλει ὅπως μετὰ μείζονος ζήλου καὶ προθυμίας ἀσχοληθῶμεν συντόμως περὶ τὴν τοσοῦτον μέχρι τοῦδε παραμεληθεῖσαν ταύτην ἐπιστήμην· ὁ λόγος οὗτος εἶνε ὅτι, οὐπω συντελέσαντες τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἐνότητα ἔχομεν κατέναντι ἡμῶν ἀντιπάλους ἀμφισβητοῦντας καὶ χώρας καὶ πληθυσμούς ἑλληνικούς καὶ ἀξιούντας τούτους ὡς ἰδίους ἑαυτῶν. Πρὸς εὐχερῆ καὶ καλλίνικον ἀγῶνα κατὰ τῶν σφετεριστικῶν τούτων ἀξιώσεων μεγάλως θέλει συντελέσῃ ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ εὐσυνείδητος ἀρωγὴ τῆς Γεωγραφίας, μόνῃ αὕτη δυναμένη καὶ τὰς ἀβασίμους ἀξιώσεις νὰ καταρρίψῃ καὶ τὰς ποικίλας νὰ διαλύσῃ πλάνας.

Τὴν ὑφίστην ταύτην σπουδαιότητα τῶν γεωγραφικῶν μελετῶν κατανοῶν ὁ **Κ. Α. Μηλιαράκης**, ὁ ἀπὸ

πολλοῦ ἀόκνως καὶ εὐδοκίμως εἰς γεωγραφικὰς ἐργασίας καὶ συγγραφὰς ἀσχολούμενος, ἐξεπόνησε τὸν **Ὅδηγόν τοῦτον** πρὸς συλλογὴν γεωγραφικῶν κατὰ τόπους πληροφοριῶν καὶ ὡς εὐοίωνον ἀρχὴν ἐπιστημονικωτέρας ἐν τῷ μέλλοντι ἐργασίας. Τὴν κατὰ τε κοινωνικὴν καὶ ἐθνικὴν ἔποψιν ὠφελιμωτάτην ταύτην πρόθεσιν ἐκτιμῶντες, προθύμως σπεύδουμεν αὐτῷ ἀρωγοί, πᾶσαν ὑλικὴν τε καὶ ἡθικὴν παρέχοντες συνδρομὴν πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἔργου.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπεφασίσαμεν τὴν κατὰ περιόδους ἔκδοσιν **«Γεωγραφικοῦ Ἀρχείου»** περιλαμβανοντος τὰ ἄξια λόγου τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀποστελλομένων ὑπομνημάτων συντεταγμένων κατὰ τὰς ἀρχὰς τὰς ὀριζόμενας ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας Ὁδηγῷ, ὃν δωρεὰν διανέμομεν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ αὐτοῦ τοῦ Κ. Μηλιαράκη ἀφιλοκερδῶς ὅλως πρὸς τοῦτο ἐργασθέντος.

Ὅθεν οἱ βουλευμένοι καὶ δυνάμενοι νὰ ἐργασθῶσι κατὰ **Ὅδηγόν τοῦτον** καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἰδῶσι τὰ ἔργα αὐτῶν δημοσιευόμενα καὶ συντελοῦντα εἰς ἐπιτυχίαν κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἀγαθοῦ, δύνανται νὰ πέμπωσι τὰ ὑπ' αὐτῶν συντασσόμενα ὑπομνήματα πρὸς ἡμᾶς μὲ τὴν ἐπιγραφὴν

Καταστήματα Ἀνδρέου Κορομηλᾶ Εἰς Ἀθήνας.

Εἰς τοὺς πέμποντας τὰ ἄριστα τῶν ὑπομνημάτων θὰ προσφέρεται ἀνάλογος ἀμοιβή, ἐὰν τοιαύτην προβάλῳσιν ἀξίωσιν.

Ἐν Ἀθήραις τῇ 16/28 Ἰανουαρίου 1882

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἰς τῶν σπουδαιοτάτων παραγόντων τῆς ὕλικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως παντὸς τόπου εἶνε καὶ ἡ ἀκριβοὺς γνῶσις, ἣν ἔχουσιν οἱ κατοικοῦντες αὐτὸν περὶ αὐτοῦ τούτου. Ὁ ἀγνοῶν τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔχει τὴν κατοικίαν του, ὁ ἀγνοῶν τὴν χώραν, ἣν κατέχει ἡ ἐθνικότης αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἀνήκει, ζῇ ἐν αὐτῇ μοιραίᾳ, ἀνευ σκοποῦ, πλην ἐνὸς καὶ μόνου, τοῦ τῆς φυσικῆς ὑπάρξεως.

Ἡ ἀγνοία τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν τῆς χώρας, τοῦ φυσικοῦ πλοῦτου τοῦ ἐδάφους ἢ τῆς λυπρότητος αὐτοῦ, κωλύει πᾶσαν πρόοδον ἐθνικὴν, διότι μένουσιν ὡσεὶ κεκρυμμένα καὶ νεκρά τὰ ἀγαθὰ τῶν τόπων, οὐδενὸς προκαλοῦντα τὴν προσοχήν, τὴν δραστηριότητα, τὰ κεφάλαια, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ κακά, οὐδενὸς διεγείροντα τὴν μέριμναν πρὸς θεραπείαν αὐτῶν καὶ ἐξάλειψιν.

Ὁ μόνος τρόπος τῆς γνώσεως τῶν χωρῶν καὶ τῶν τόπων, τῆς φυσικῆς αὐτῶν καταστάσεως, τοῦ πλοῦτου, τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν εἶνε αἱ γεωγραφικαὶ συγγραφαί. Πᾶσα μελέτη, καὶ πᾶσα πράξις, γινομένη πρὸς γνῶσιν τῶν τόπων καὶ τῶν οἰκητόρων αὐτῶν, ἀνάγεται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς γεωγραφίας.

Πόσα ἄρα γε τμήματα τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν δὲν πάσχουσι μόνον καὶ μόνον διότι, ἀπομεμονωμένα εἰς μεσόγεια μέρη, καὶ μακρὰν κείμενα τῶν μεγάλων κέντρων τοῦ πληθυσμοῦ, δὲν ἡτύχησαν νὰ εὕρωσί τινα νὰ γράψῃ περὶ τούτων, νὰ διακηρύξῃ τὰς ἀρετάς ἢ τὰς κακίας αὐτῶν, νὰ ὑπερασπισθῇ τὰ καταπα-

τούμενα δικαιώματά των, καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν προσοχὴν τοῦ ὅλου ἔθνους, τῶν ἀρχόντων καὶ παντὸς πολίτου; Πόσαι ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις, πόσα κεφάλαια δὲν κατέστράφησαν, ἕνεκα τῆς ἀγνοίας τῶν τόπων εἰς τοὺς ὁποίους συνέρρευσαν; Πόσοι νόμοι τοπικοῦ συμφέροντος δὲν ἔπεσαν εἰς ἀχρηστίαν, ἢ ἀπέτυχον κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν; Πόσα δὲ τέλος ἀγαθὰ δὲν ἤθελον προκύψει, ἂν εἴχομεν γνῶσιν καὶ τῆς ἐλαχίστης γωνίας τῆς δούλης καὶ ἐλευθέρης Ἑλλάδος;

Δὲν εἶνε ἀνάγκη ἴσως πρὸς Ἑλλήνας ἀπευθυνόμενός τις νὰ φέρῃ πρόσφατα παραδείγματα, ὅπως καταδείξῃ ὅποια κακὰ ἐπὶ-νεγκεν ἡ ἀγνοία τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπὸ τε τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἔποσιν καὶ τὴν πολιτικὴν. Οὐδέποτε, εἰς οὐδένα χρόνον τῆς νεωτάτης ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος κατεδείχθη τοσοῦτο καταφανῶς ἡ ἔλλειψις τῶν γεωγραφικῶν γνώσεων, ὅσον κατὰ τὰ τελευταῖα πολιτικά γεγονότα, ὅτε ἐπὶ χάρτου γεωγραφικοῦ ἑλλίπους ἐχαράσσοντο τὰ νέα ὄρια τῆς Ἑλλάδος.

Τοιαῦτα ἔχοντες ὑπ' ὅσιν ἐδημοσίευσάμεν ἀγγελίαν (Δελτίον Βοτάνικ., ἀριθ. 269), πρὸς ἐκδόσιν Ὀδηγοῦ τῶν ἀπλῶν τοπογραφικῶν περιγραφῶν, ὃν πρὸ πολλοῦ εἴχομεν συντεταγμένον πρὸς ἰδίαν ἡμῶν χρῆσιν. Ἐν τῇ ἀγγελίᾳ ἐκείνῃ πρὸς ἄλλοις περιείχοντο τὰ ἐξῆς περὶ τῆς γνώμης, ἣν ἔχομεν, τοῦ νὰ δοθῇ ὠθησίς τις πρὸς γεωγραφικὰς μελέτας, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ θέλουσι βελτιωθῇ καὶ ἐπεκταθῇ.

«Πρὸς ἐκπόνησιν γεωγραφικῶν ἔργων δύο ὑπάρχουσι κυριώτατοι τρόποι· ὁ μὲν συνίσταται εἰς τὴν ἐξ αὐτοψίας περιγραφὴν τῶν τόπων, ὁ δ' ἐκ τῆς μελέτης προϋπαρχόντων περὶ αὐτῶν συγγραμμάτων.

Ἀμφοτέρων ὁμοῦ τῶν τρόπων τούτων, τό γε νῦν ἔχον, ἀτελῶς μόνον δύναται παρ' ἡμῖν νὰ γείνη χρῆσις· διότι ὡς πρὸς μὲν τὸ πρῶτον ἡ ἔλλειψις πλήρους συγκοινωνίας καὶ ἀνέτου κατὰ τὴν περιήγησιν βίου καθιστῶσι κοπιώδη, δυσχερῆ καὶ πολυδάπανον, εἰς τινὰ δὲ μέρη καὶ ἀδύνατον πᾶσαν πρὸς τοῦτο περιοδεῖαν ἐν Ἑλλάδι· τοῦ δὲ δευτέρου σχεδὸν δυνάμεθα εἰπεῖν οὐδεμίαν, διότι περὶ τινων μὲν χωρῶν ἑλληνικῶν εὐάριθμα καὶ ἀνεπαρκῆ ὑπάρχουσι περιγραφικὰ πονήματα, περὶ τινων δ' ἐντελῶς ἑλλείπουσι.

Μεθ' ὅλας ὁμοῦ τὰς δυσκολίας ταύτας, ἅς προανεφέραμεν,

νομίζομεν, ὅτι δύναται νὰ γείνη ποιά τις ἀρχή-ἐξερευνήσεως τῶν κατὰ μέρος τμημάτων τῆς Ἑλλάδος, νομῶν, ἐπαρχιῶν, δήμων ἢ καὶ μικροτέρων τοπικῶν περιφερειῶν, ἐκτιθεμένης τῆς περὶ τούτων τοπογραφικῆς ἐργασίας ἐν εἶδει γεωγραφικῶν ὑπομνημάτων ἢ ἐκθέσεων. Τοιούτων δὲ κυρίως ὑπομνημάτων ἔχομεν ἀνάγκην, διότι διὰ τούτων ἐκτίθεται ἀναλελυμένως ἡ φυσικὴ καὶ πολιτικὴ κατάστασις ὠρισμένων τόπων, καὶ παρέχεται ἀφθονος ὕλη καὶ γνησίᾳ τοῖς γεωγραφοῦσι.

Περὶ τὴν ἐκπόνησιν τοιούτων περιγραφικῶν ἐκθέσεων τῶν τόπων δύναται, νομίζομεν, ν' ἀσχοληθῶσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥπτον πάντες οἱ παιδεύσεως ἐγκυκλίου τυχόντες. Ὅσον οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀνώτεροι διοικητικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι, οἱ κατὰ τόπους καθηγηταὶ καὶ ἐλληνοδιδάσκαλοι, οἱ ἐπίσκοποι περὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἐπισκοπικὴν αὐτῶν δικαιοδοσίαν ὑπαγομένων τόπων, οὓς περιέρχονται κατ' ἔτος, οἱ ἱεροκήρυκες, οἱ φοιτηταὶ περὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν πατρίδων, καὶ πᾶσι τέλος λόγιος περὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ διαρκῶς οἰκεῖ».

Τὸν ὁδηγὸν τοῦτον ἔχοντες ὑπ' ὄψιν οἱ βουλευμένοι νὰ γράψωσι περιγραφὴν ὠρισμένης τοπικῆς περιφέρειας, δύναται νὰ ὁδηγηθῶσιν, ὡς ἐπὶ διαγράμματος προχείρου, περὶ τὴν τάξιν, ἣν θ' ἀκολουθήσωσιν εἰς τὰς ἐρεῦνας των, καὶ περὶ τὰ πράγματα, ἅτινα ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ γείνωσιν ὑποκείμενον τῆς μελέτης καὶ παρατηρήσεώς των.

Δὲν ὀρίζονται βεβαίως ἐν τῷ ὁδηγῷ πάντα τὰ θέματα, διότι τοῦτο ἀδύνατον, παρελείφθησαν δὲ καὶ τὰ καθαρῶς ἐπιστημονικά, τὰ ἀπαιτοῦντα εἰδικὰς γνώσεις, διότι ὁ ἐπιστήμων ὀρυκτολόγος, βοτανικός, ζωολόγος, κοινωνιολόγος, κτλ. γνωρίζει πῶς θὰ ἐργασθῇ· καὶ ὁ γεωγράφος βεβαίως γνωρίζει, ἀλλὰ τὸν ὁδηγὸν τοῦτον δὲν δίδομεν εἰς χεῖρας γεωγράφων, ἀλλ' εἰς χεῖρας λογίων, οἵτινες ἔχοντες ἐγκύκλιον παιδευσιν, δύναται νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα των, καὶ νὰ πλουτίσωσι τὴν φιλολογίαν αὐτῆς διὰ τοιαύτης μελέτης. Ὁ ὁδηγὸς περιλαμβάνει ἐν τάξει φυσικῇ τὰ κύρια καὶ ἀπαραίτητα τῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς περιγραφῆς θέματα, ἅτινα οὐδεὶς δύναται νὰ παρίδῃ θέλων νὰ γράψῃ περιγραφὴν τόπων ὑπὸ γεωγραφικὴν ἐποψιν. Τὰ θέματα εἶνε βεβαίως ἄπειρα καὶ ποικίλα· τινὰ μάλιστα καὶ ἰδιάζουσι κατὰ τόπους, ἐκ τοῦ ὁδηγοῦ ὅμως ὁ τοπογράφων δύναται

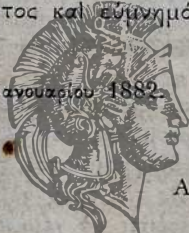
νά ὀδηγηθῇ εἰς τὴν ἀνέυρεσιν τοῦ μὴ ἐγγεγραμμένου καὶ ἔχοντος ἀξίαν διὰ τὸν ἀναγνώστην.

Ὁ τοπογραφικὸς οὗτος ὀδηγὸς θέλει χρησιμεύσει πρὸς τούτοις καὶ ὡς βοήθημα κεφαλαιῶδες εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς τοὺς ἐντεταλμένους τὰς λεγομένας κατοπτεύσεις (*reconnaissances*), ἢ τοὺς βουλομένους ν' ἀνερευνήσωσιν οἰκιοθελῶς καὶ περιγράψωσι χώραν τινὰ ὑπὸ στρατηγηματικὴν ἔποψιν· εἴπομεν βοήθημα κεφαλαιῶδες, διότι εἰς τὰς στρατιωτικὰς κατοπτεύσεις προτείνονται ὑπὸ τῶν ἐπιτελείων τῶν στρατῶν τὰ θέματα, τὰ πρὸς μελέτην καὶ ἔρευναν, ὅλως ἰδιάζοντα, οἷαι π. χ. αἱ λεπτομέρειαι τοῦ ἐδάφους, περὶ ὧν πραγματεύεται εἰδικώτερον ἡ στρατιωτικὴ τοπογραφία.

Ἀποβλέποντες δὲ καὶ εἰς τὸν πρακτικὸν σκοπὸν τοῦ ὀδηγοῦ προσεπαθήσαμεν νὰ καταστήσωμεν αὐτὸν ὅσον οἶόν τε σύντομον, ὅπως ἀποβῇ εὐπαρακολούθητος καὶ εὐμνημόνευτος ».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Ἰανουαρίου 1882.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α'

Ὅρισμός τῆς Γεωγραφίας. — Διαιρέσεις. — Ὅρισμός
τῆς Τοπογραφίας καὶ τῆς Χωρογραφίας. — Δια-
φοραὶ τούτων ἀπὸ τῆς Γεωγραφίας

Αἱ πολιτικαὶ καὶ φυσικαὶ περιγραφαὶ τῶν τόπων καὶ τῶν
χωρῶν ἀνάγονται εἰς τὴν περιοχὴν τῶν γεωγραφικῶν ἐπιστη-
μῶν, ἀποτελοῦσαι τὴν κυρίαν τούτων πηγὴν.

Γεωγραφία λέγεται ἡ ἐπιστήμη, ἡ περιγράφουσα τὴν γῆν
καθόλου, καὶ ἰδίᾳ τὰς πολιτικὰς αὐτῆς διαιρέσεις.

Ἡ γῆ, ἡ ὕλη αὕτη τῆς γεωγραφίας, ὑπὸ τρεῖς ἐπόψεις δύ-
νεται νὰ ἐξετασθῇ· α') ὡς σῶμα οὐράνιον, β') ὡς σῶμα
φυσικόν, καὶ γ') ὡς σῶμα χρησιμεῖον πρὸς κατοικίαν τοῦ
ἀνθρώπου. Ἐχομεν ἐπομένως, κατὰ τὰς διαιρέσεις ταύτας,
τρία κύρια καὶ κεφαλαιώδη εἶδη γεωγραφίας 1) Γεωγραφίαν
μαθηματικὴν, ἢ κοσμογραφίαν, 2) Γεωγραφίαν φυσικὴν,
καὶ 3) Γεωγραφίαν πολιτικὴν.

Ἡ κοσμογραφία, ἐξετάζουσα τὴν γῆν ὡς σῶμα οὐράνιον,
καὶ τὰς σχέσεις ταύτης πρὸς τὰ λοιπὰ οὐράνια σώματα, ἀπο-
τελεῖ κλάδον κεχωρισμένον, ἐξ οὗ ὁ κυρίως γεωγράφος ἀρύεται
ὅ,τι μόνον ὑπηρετεῖται εἰς τὰς μελέτας αὐτοῦ, οἷον τὸ
πλάτος καὶ μῆκος τῶν τόπων, τὸν προσδιορισμὸν τῶν ζωνῶν,

καὶ ἐτέρας γνώσεις χρησίμους εἰς τὴν χαρτογραφίαν. Τοῦτου τεθέντος, ἡ φυσικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ γεωγραφία ἀποτελοῦσι μόναι τὸ ὑποκείμενον πάσης γεωγραφικῆς συγγραφῆς.

Κεφάλαια κύρια τῆς μὲν φυσικῆς γεωγραφίας εἶνε 1) ἡ ξηρά, 2) τὰ ὕδατα, 3) ἡ ἀτμόσφαιρα, 4) τὰ προϊόντα, 5) ὁ ἄνθρωπος· τῆς δὲ πολιτικῆς 1) τὰ ὄρια, 2) ἡ ἐθνογραφία, 3) ἡ γλῶσσα, 4) ἡ θρησκεία, 5) ὁ πληθυσμός, 6) τὸ πολίτευμα, 7) αἱ διοικητικαί, στρατιωτικαί, καὶ ἐκκλησιαστικαὶ διαιρέσεις, 8) ἡ κοινωνικὴ κατάστασις, 9) ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις, καὶ 10) τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία τῶν ἐπὶ τῆς γῆς εὐρισκομένων διαφόρων χωρῶν καὶ τῶν οἰκητόρων αὐτῶν.

Πολλοί, λαβόντες ὡς ὑποκείμενον τῆς μελέτης αὐτῶν ἐν μόνον τῶν κεφαλαίων τῆς γεωγραφίας, ἢ ἐν τῶν τμημάτων τοῦτου, παρήγαγον νέον εἶδος γεωγραφίας, καὶ οὕτω προέκυψαν πολλαὶ καὶ ποικίλαι ὑποδιαιρέσεις. Οὕτως ἔχομεν Γεωγραφίαν ἐθνογραφικὴν, βοτανικὴν, στρατιωτικὴν, ἐκκλησιαστικὴν, γλωσσικὴν, γεωλογικὴν, ζωολογικὴν, ἀνθρωπολογικὴν, ἱστορικὴν, οἰκονομικὴν, ἐμπορικὴν, στατιστικὴν, κ.τ.λ.

Ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν δὲ τῶν τόπων, ἡ γεωγραφία διαιρεῖται εἰς γενικὴν ἢ καθολικὴν, ὅταν διαλαμβάνῃ τὴν περιγραφὴν ἀπάσης τῆς γῆς, καὶ εἰς μερικὴν ἢ εἰδικὴν, ὅταν διαλαμβάνῃ περὶ μιᾶς ἡπείρου, ἢ μιᾶς ἐπικρατείας. Ἡ ἔννοια δὲ τῆς καθολικότητος ἢ μερικότητος δύναται νὰ ἐκληφθῇ καὶ ἐπὶ μέρους, οἷον γενικὴ ἢ καθολικὴ γεωγραφία Εὐρώπης, Ἀσίας, ὅτε τὸ μερικὴ λαμβάνεται ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος ἐπικρατειῶν τῶν ἡπείρων, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Αἱ περιγραφαὶ τῆς γεωγραφίας εἶνε καθόλου εἰπεῖν περιληπτικαί· περιορίζονται εἰς τὰ κυριώτατα, ἀξιολογώτατα καὶ ἐπισημότατα φυσικὰ καὶ πολιτικὰ πράγματα τοῦ τμήματος τῆς γῆς, ὅπερ περιλαμβάνουσιν. Ἡ λεπτομερὴς δὲ περιγραφή, καὶ ἡ κατὰ μέρος τῶν τόπων, ἢ κατατέμνουσα, οὕτως εἰπεῖν, τὴν χώραν εἰς τμήματα μικρά, ἀνήκει εἰς ἕτερον εἶδος γεωγραφικῆς μελέτης καὶ συγγραφῆς, εἰς τὴν *Τοπογραφίαν* καὶ τὴν *Χωρογραφίαν*.

Τοπογραφία λέγεται ἡ λεπτομερὴς φυσικὴ καὶ πολιτικὴ

καταγραφή τοπικοῦ σημείου ὀρισμένου, ἢ σμικρᾶς ἐκτάσεως γῆς, ἢ πολιτικῆς μικρᾶς περιφερείας, οἷον δήμου, ἐν ᾗ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ἐκτίθεται ἡ φυσικὴ ἢ καὶ ἡ πολιτικὴ κατάστασις αὐτοῦ. Μεταξὺ τῆς γεωγραφίας καὶ τοπογραφίας κεῖται ἡ *Χωρογραφία*, ἥς αἱ περιγραφαὶ συνήθως ἀνάγονται εἰς μεγαλύτεραν φυσικὴν ἐκτασιν τῶν τῆς τοπογραφίας, οἷον ὁλόκληρον νομόν, ἢ ἐπαρχίαν, ἢ μεγάλην νῆσον· εἶνε δὲ λεπτομερέστεραι τῶν τῆς γεωγραφίας, καὶ συντομώτεραι τῶν τῆς τοπογραφίας.

Κατὰ τὰ προειρημένα, τὰ τρία ταῦτα εἶδη τῶν γεωγραφικῶν μελετῶν ἔχουσι κοινὰ τὴν ὕλην, ὃ ἐστὶ τὴν γῆν, τὸν χρόνον, ὃ ἐστὶ τὸ χρονικὸν διάστημα, εἰς ὃ ἀνάγουσι τὰς περιγραφὰς τῶν, διαφέρουσι μόνον κατὰ τὴν ἐκτασιν τοῦ περιγραφομένου τόπου καὶ τὸν λεπτομερῆ ἢ μὴ τρόπον τῆς περιγραφῆς. Εἰς ὅ,τι λοιπὸν ἔχουσι κοινὸν συγγενέονται, τῆς γεωγραφίας περιλαμβανούσης τὴν χωρογραφίαν καὶ τοπογραφίαν, τῆς χωρογραφίας δὲ τὴν τοπογραφίαν. Ἡ γεωγραφία εἶνε τὸ πόρισμα πάσης χωρογραφικῆς καὶ τοπογραφικῆς μελέτης· θεωροῦσα ὡς ἐξ ἀπόπτου μεγάλην ἐκτασιν γῆς, ἀντλεῖ τὴν ὕλην τῆς ἐκ τῶν κατὰ τόπους καὶ χώρας μερικῶν περιγραφῶν, περιοριζομένη εἰς τὴν διαγραφὴν τῶν σημαντικωτάτων διαιρέσεων, τῶν κυριωτάτων σημείων, καὶ τῶν ἀξιοσημειωτάτων πολιτικῶν συμβάντων. Παραλείπει τὰς τοπικὰς λεπτομερείας, καὶ μάλιστα τὰς κοινὰς παντὶ τόπῳ παραλαμβάνουσα, φέρ' εἰπεῖν, ἐκ τῆς χωρογραφίας τὰς διοικητικὰς διαιρέσεις τῶν ἐπικρατειῶν, παραλείπει τὴν λεπτομερῆ διαγραφὴν τῶν ὀρίων αὐτῶν, παραλαμβάνουσα τοὺς ποταμούς, παραλείπει τὰ ἀσήμαντα παραποτάμια, ἅτινα διαγράφει ἡ χωρογραφία, ἢ μόνον ἡ τοπογραφία. Ἡ αὕτη διαφορὰ δὲ ὑπάρχει μεταξὺ χωρογραφίας καὶ τοπογραφίας.

Ἡ τοπογραφία οὐδὲν παραλείπει, πᾶσα λεπτομέρεια, πᾶν φαινόμενον φυσικὸν ἢ πολιτικὸν ἄξιον λόγου ὑπάγεται εἰς τὴν περιοχὴν αὐτῆς, καὶ παρέχει αὐτῷ τὴν πιστοτέραν εἰκόνα τῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως τοῦ περιγραφομένου τόπου, καὶ τὴν πρώτην ὕλην πρὸς οἰκοδόμησιν παντὸς γεωγραφικοῦ καὶ χωρογραφικοῦ ἔργου.

B'

Ὑποκείμενα τοπογραφικῶν διαγραφῶν. — Διαίρέσεις
γενικαὶ αὐτῶν. — Τρόποι ἐκθέσεως. — Τίτλοι
τοπογραφικῶν συγγραφῶν.

Κατὰ τὸν ἐν τοῖς προηγουμένοις δοθέντα ὀρισμὸν τῆς τοπογραφίας, αἱ τοπογραφικαὶ διαγραφαὶ τόπων μικρᾶς ἢ μεγάλης ἐκτάσεως ἔχουσιν ὑποκείμενον αὐτὰ ταῦτα τὰ κεφάλαια τῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς γεωγραφίας, ἢ μέρη τούτων, ὅσας ἢ ἑκτασις τοῦ περιγραφομένου τόπου δὲν παρέχει ὕλην ἐφ' ὧν τῶν κεφαλαίων. Πᾶσα λοιπὸν τοπογραφικὴ πραγματεία περιέχει δύο κεφαλαιώδη μέρη, εἴτε κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, εἴτε καὶ ἑνωμένα, περιλαμβάνοντα:

τὸ Α' τὴν φυσικὴν περιγραφὴν τοῦ τόπου.
τὸ Β' τὴν πολιτικὴν περιγραφὴν τοῦ τόπου.

Ἐν τῇ φυσικῇ περιγραφῇ περιγράφεται ὁ τόπος ὡς σῶμα φυσικόν, ἐν τῇ πολιτικῇ ὡς οἰκητήριον ἀνθρώπων.

Ἡ ἔκθεσις τῶν τοπικῶν περιγραφῶν γίνεται 1) γραπτῶς, δι' ὑπομνήματος περιγραφικοῦ, 2) διὰ τοπογραφικοῦ χάρτου ἢ καὶ 3) δι' ἀμφοτέρων τῶν τρόπων, ὅσας ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ συνοδεύηται ἡ τοπογραφικὴ ἔκθεσις διὰ χάρτου. Ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ ταύτῃ περιπτώσει τὸ τοπογραφικὸν ἔργον εἶνε τελειότερον, διότι ὁ τοπογραφικὸς χάρτης συντελεῖ τὰ μέγιστα πρὸς ἀκριβεστέραν κατανόησιν πάσης γεωγραφικῆς μελέτης.

Αἱ τοπογραφικαὶ περιγραφαὶ εἶνε γενικαὶ καὶ εἰδικαί. Καὶ γενικαὶ μὲν εἶνε αἱ περιλαμβάνουσαι πλήρη φυσικὴν καὶ πολιτικὴν περιγραφὴν τόπου, εἰδικαὶ δὲ αἱ περὶ ἓν μόνον θέμα ἢ κεφάλαιον περιστρεφόμεναι· οἷον μόνον εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ὑδάτων, τῶν ὀρέων (Ὀρεογραφία Ἀρχαδίας. Ὑδρογραφία Λεβαδείας. Λιμενογραφία Ἀττικῆς). Εἰς ταύτας

τὰς περιγραφὰς δὲν χωρεῖ βεβαίως πολιτικὴ περιγραφή, ὡς καὶ ἀνάπαλιν εἰς τὰς πολιτικὰς δὲν χωρεῖ ἡ φυσική.

Ἡ ὀνομασία ἣ οἱ τίτλοι τῶν τοπογραφικῶν πραγματειῶν πρέπει νὰ συμφωνῶσι πρὸς τὸ περιεχόμενον. Συνήθως ἡ ὀνομασία δίδεται ἐκ τοῦ περιεχομένου, οἷον *Τοπογραφία τοῦ δήμου Ἀρακύνθου τῆς Ἐπαρχίας Εὐρυταρίας*, ἢ ἐκ τοῦ τρόπου δι' οὗ ἐλήφθησαν αἱ πληροφορίαι, δηλ. δι' ὁδοπορίας ἢ πλοῦ: *Περιοδεῖα τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων. Περίπλους Εὐβοίας*, ἢ ἄλλως πως: *Ὀρεογραφία Κρήτης*, προκειμένου μόνον περὶ ὄρεων. *Στρατιωτικὴ τοπογραφία ὁροθετικῆς γραμμῆς*, ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ, ὃν προτίθεται ὁ γράφων.

Συνήθης εἶνε καὶ ὁ τύπος *Περὶ Αἰγίνης, Περὶ Σύρου τοπογραφικῶς θεωρουμένης*. Πολλοὶ λαμβάνουσι τὸν χρόνον τῆς ἐξετάσεως, *Δέκα ἡμερῶν διαμονὴ ἐν Σπάρτῃ*, ὅτε περιγράφουσιν ὅ,τι ἠδυνήθησαν νὰ ἰδῶσι κατὰ τὸν χρόνοναυτὸν.

Οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι, οἵτινες τὴν λέξιν γεωγραφία μετεχειρίζοντο ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς περιγραφῆς συμπάσης τῆς γῆς ἢ εἰς αὐτοὺς γῆς, ἐποιοῦντο χρῆσιν, ἐπὶ τῶν περιγραφῶν τῶν κατὰ μέρος χωρῶν καὶ τόπων, ἰδίων ὀνομάτων, σημαντικῶν τοῦ περιεχομένου. *Περίπλους Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Περίοδος Πηλίου*, ἢ περιηγητικός. *Σταδιασμοί. Ὀδοιπορικὰ (δεῖνος μέρους)*. Μετεχειρίζοντο δὲ καὶ τὸ κτητικὸν τοῦ περιγραφομένου τόπου: *Σαμιακά, Χιακά, Ἀρκαδικά, Μεσσηνιακά*, ὁπόταν πρὸς τῇ γεωγραφίᾳ συνήπτετο καὶ ἡ ἱστορία, ἢ ἡ μυθολογία τῶν τόπων.

Οἱ τοπογραφικοὶ πίνακες εἶνε ἡ αὐτοτελεῖς, ἢ χρησιμεύουσιν ὡς συμπλήρωμα τῶν γραπτῶν ὑπομνημάτων. Ἡ ἀπ' ἀρχῆς ὁμῶς σχεδιογράφησις χάρτου δὲν εἶνε ἔργον παντός, διότι πρὸς τοῦτο ὑπάρχει χρεῖα ἐργαλείων, εἰδικῶν γνώσεων, καὶ πείρας.

Συνήθως οἱ τοπογράφοι ἀντιγράφουσιν εἰς μεγάλην κλίμακα ἐξ ἄλλου χάρτου τὸ σχετικὸν μέρος, περὶ οὗ τοπογραφοῦσιν, καὶ συμπληροῦσιν εἴτα διὰ τῶν παρατηρήσεων τῶν τὰ ἐν τῷ μέσῳ κενὰ καὶ τὰς λεπτομερείας, ἔχοντες δεδομένα τὰ κύρια σημεῖα ἐπὶ τοῦ χάρτου, διὰ τῶν τριγωνομετρικῶν καταμετρήσεων τῶν ἐπιστημόνων χαρτογράφων.

Ἡ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ μόνου σχεδιαγράφησις τόπου τινός, καὶ ἡ δι' ἀπλῆς πυξίδος δύναται νὰ γίνη ἐπὶ μικρῶν ἐκτάσεων, καὶ ὅταν ὁ τοπογραφῶν προτίθεται νὰ δεῖξῃ οὐχὶ τὴν ἑκτασιν καὶ τὸ ἐμβαδὸν τοῦ τόπου, ἀλλὰ μόνον ἀπλῶς τὴν θέσιν διαφόρων ἐν αὐτῷ σημείων.

Πολλάκις ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητος εἶνε καὶ ἡ σχεδιαγράφησις ὠρισμένων ἀντικειμένων, οἷον ἀρχαιοτήτων, φρουρίων, ἀπόψεως πόλεων, καὶ χωρίων, κατατομῆς ὁρέων, ἐνδυμασιῶν τῶν κατοίκων.

Ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν κατοπτρεύσεων ὁ τοπογραφικὸς χάρτης εἶνε ἀπαραίτητος· διότι δι' ἐνὸς βλέμματος ἐπ' αὐτοῦ κατανοεῖται ἡ κατάστασις τοῦ ἐδάφους, καὶ διακρίνονται τὰ διάφορα στρατιωτικὰ σημεία.

Μὴ προτιθέμενοι ὧδε νὰ γράψωμεν ὁδηγίας περὶ συντάξεως τοπογραφικῶν πινακῶν, ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν ὅπως εἰδικὸς τις τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιστημῶν συντάξῃ ἐγχειρίδιον, διδάσκον τὸν τρόπον τῆς ἀπλῆς τούτων σχεδιογραφήσεως.

Παρατηρήσειν τέλος ὅτι αἱ τοπογραφικαὶ ἐρευναι, καθὼς καὶ αἱ χωρογραφικαὶ καὶ γεωγραφικαί, συνήθως περιορίζονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἡ ἐκθεσις τῶν αἰτίων τῶν φυσικῶν φαινομένων ἐν τε τῇ γεωγραφίᾳ καὶ τῇ χωρογραφίᾳ παραλείπεται, διότι ἡ ἐξέτασις τούτων εἶνε ἔργον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἐν τῇ τοπογραφίᾳ δὲ περὶ τούτων δύναται νὰ γείνη ἑκτενὲς λόγος, ὅταν ὁ τοπογραφῶν εἶνε κάτοχος τῶν εἰδικῶν γνώσεων, δι' ὧν ἐπιστημονικῶς ἐξηγεῖται τὸ φυσικὸν φαινόμενον, ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ κάτοχος πρέπει πάντως νὰ ποιῇται μνηεῖαν καὶ περιγραφὴν τοῦ φυσικοῦ φαινομένου, μὴ εἰσέρχόμενος εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν αἰτίων, ὅταν στερῇται γνώσεων εἰδικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

ΤΜΗΜΑ Α'

Προκαταρκτική περιγραφή.

Πρὸ πάσης φυσικῆς καὶ πολιτικῆς περιγραφῆς ὁ τοπογραφῶν πρέπει νὰ διαλάβῃ προκαταρκτικῶς περὶ τοῦ ὀνόματος, τῆς θέσεως, τῆς ὁροθεσίας, τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ χαρακτηριζομένου ἐν γένει τῆς τοπικῆς περιφερείας, ἣν ἔλαβεν ὡς ὑποκείμενον τῆς μελέτης του.

Τὰ ὀνόματα τὰ γεωγραφικά, ὡς ὄντα τὰ κύρια γνωρίσματα τῶν τόπων, πρέπει νὰ καταγράφονται ἀκριβῶς ὡς προφέρονται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. Ἐὰν δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου ὑπάρχωσι δύο ἢ καὶ πλεότερα ὀνόματα, ἢ νέον καὶ ἀρχαῖον πρέπει νὰ μνημονεύωνται ἀμφότερα, σημειουμένου εἰ δυνατόν καὶ τοῦ λόγου καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ὀνόματος.

Ἡ ἔρευνα τοῦ ὀνόματος πρέπει νὰ γίνηται μετ' ἀκριβείας, καί, ὡσάκις ὁ τοπογραφῶν ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ἀξιοπιστίας καὶ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τοῦ ὁδηγοῦ του ἢ ἄλλου προσώπου, ὅπερ ἔρωτᾷ, πρέπει νὰ ἀνευρίσκῃ τὴν ἀλήθειαν δι' ἐρωτήσεων πρὸς ἄλλα πρόσωπα. Ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν κατὰ μέρος τοποθεσιῶν πρέπει νὰ γίνηται ὡσαύτως χρήσις τῶν ὀνομάτων τούτων, καὶ νὰ μὴ παραλείπωνται ὡσάκις εἶνε γνωστά. Αἱ ἀόριστοι δ' ἐκφράσεις, οἷαι αἱ ἐξῆς «τοῦ χωρίου Α ὑπέρχεται ὄρος ὑψηλόν, κτλ. ἢ εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Β ὄρους κεῖται χωρίον», ἄνευ δῆλα δὴ μνείας τοῦ ὀνόματος τοῦ ὄρους, ἢ τοῦ χωρίου, πρέπει ὅσον οἷόν τε ν' ἀποφεύγωνται.

Παρ' ἡμῖν ἔνθα ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως, ἀντὶ τῆς ἐν χρήσει κοινῆς ὀνομασίας πολλαχοῦ καθιερώθη ἡ ἀρχαία, πρέπει νὰ γίνηται χρήσις ἀμφοτέρων· νὰ προτάσσηται δὲ ἡ μᾶλλον γνωστὴ, καὶ ἡ μᾶλλον ἐν χρήσει.

Ἡ θέσις τῶν τόπων εἶνε σχετικὴ καὶ ἀπόλυτος· ἡ πρώτη εἶνε ἡ γεωγραφικὴ, ὀριζομένη σχετικῶς πρὸς ἑτέραν θέσιν λαμβανομένην ὡς γνωστήν, οἷον τὸ Α χωρίον κεῖται ΒΑ τοῦ Κ χωρίου. Ἡ ἀπόλυτος δὲ θέσις εἶνε ἡ σημείωσις τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ μήκους τοῦ χωρίου Α. Εἰς τὴν σχετικὴν γεωγραφικὴν θέσιν ὀριστέον καὶ τὸ εἶδος αὐτῆς, ἐὰν εἶνε παραλία, μεσόγειος, ἀμφιθάλασπος ἢ ἀμφίρρυτος, νῆσος, καὶ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὴν ὅλην χώραν, ἧς ἀποτελεῖ μέρος, π. χ. ὁ Δῆμος Λαγείας εἶνε ὁ μεσημβρινώτερος τῶν δήμων τοῦ Γυθείου, καὶ τῆς ὅλης Πελοποννήσου.

Ἡ ὁροθεσία, ἥτοι ἡ καταγραφὴ τῶν ὀρίων φυσικῶν ἢ πολιτικῶν τοῦ περιγραφομένου τόπου, πρέπει νὰ σημειῶται ἐπὶ πάντων τῶν μερῶν τοῦ ὀρίζοντος.

Εἰς τὴν ἐκτίμησιν δὲ τοῦ περιγραφομένου τόπου ὁ τοπογράφος ὀρίζει τὸ ἐμβαδὸν αὐτοῦ εἰς τετραγωνικὰ μέτρα, χιλιόμετρα, μίλια, στρέμματα, ἢ τοῦτου μὴ δυνατοῦ ὄντος, ὀριστεῖαι αἱ διαστάσεις αὐτοῦ κατὰ πλάτος καὶ μήκος εἰς μέτρα, χιλιόμετρα, μίλια, βήματα ἢ ὥρας πεζοῦ ¹⁾, ἢ καὶ ἱππέως. Δύναται δὲ νὰ μνημονευθῇ καὶ ἡ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ ἡ ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἀπόστασις, ἢ τὸ μεῖζον πλάτος καὶ μεῖζον μῆκος, ἢ καὶ τὸ ἔλαττον σχετικῶς πρὸς τὴν φορὰν, ἣν ἔχει εἰς τὸν ὀρίζοντα.

Ὁ χαρακτηρισμὸς ἐν γένει τῆς χώρας περιλαμβάνει τὴν μορφήν καὶ τὴν ποιότητα τοῦ ἐδάφους. — Χώρα ὀρεινὴ, πεδινὴ, τραχεῖα, ἀγρία, ἀμμώδης, κατὰδρυμος, ἀνώμαλος, ὀμαλὴ, δασώδης, γυμνὴ, ὑψηλὴ, χθαμαλὴ, κοίλη, λυπρά, εὐφορος, ἄγονος, πολυὺς ὕδρος, ἀλιτενὴς, εὐγέωργος, εὐδοξός, σὺνδενδρός, ψυχρά, νιφοδόλος, σπραγγώδης.

1) Κατὰ μέσον ὄρον ὁ πεζὸς διανύει 4,500 μέτρα ἢ $4\frac{1}{2}$ χιλιόμετρα καθ' ὥραν.

ΤΜΗΜΑ Β'

Ἰδίως φυσικὴ περιγραφή.

Μετὰ τὴν προεισαγωγικὴν περιγραφὴν ἔπεται ἡ ἰδίως φυσικὴ περιγραφή, ἣτις διαιρεῖται κατὰ τὴν φυσικὴν διαίρεσιν τῆς γῆνους ἐπιφανείας καὶ τὰς ὑποδιαίρεσεις αὐτῆς.

Ἡ γῆνός ἐπιφάνεια σύγκειται ἐκ ξηρᾶς καὶ ἐξ ὕδατος.

§ 1. Περιγραφὴ ξηρᾶς.

Ἡ ξηρὰ πανταχοῦ ἀποτελεῖται ὑπὸ ἐξοχῶν καὶ ἐσοχῶν, ἢ ὑπὸ ὀρέων καὶ πεδίων. Διὸ καὶ ἡ τοπογραφικὴ περιγραφὴ περιλαμβάνει τὴν ὀρεογραφίαν καὶ πεδιογραφίαν.

Ἡ ὀρεογραφία καὶ πεδιογραφία δύναται ν' ἀποτελέσωσιν ὅπου, ἢ καὶ κατὰ μέρος, εἰδικὴν πραγματείαν περὶ τοῦ τοπογραφουμένου ὡς πρὸς τοῦτο τόπου. Ἀμφότερα τὰ τμήματα ταῦτα τῆς τοπογραφίας πρέπει νὰ ἐκτίθωνται λεπτομερῶς καὶ μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας· διότι ἡ ὀρεινὴ ἢ πεδινὴ μορφή τῶν τόπων ἀσχετῇ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν προϊόντων αὐτῶν, τοῦ ἥθους καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν κατοίκων, τοῦ βίου, καὶ καθόλου εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ ἐγγωρίου πολιτισμοῦ. Πλὴν δὲ τούτων αὐξάνει ἡ μειοὶ καὶ τὴν στρατηγηματικὴν ἀξίαν τῆς χώρας.

α') Ὀρεογραφία.

Ἡ ὀρεογραφία ὑποκείμενον ἔχει τὴν περιγραφὴν τῶν ὀρέων, βουνῶν, λόφων, λοφίσκων, μαστῶν, πάγων, γηλόφων ἢ γεωλόφων.

Ὅρη λέγονται τὰ ἔχοντα ὕψος 6,000 — 10,000 ποδῶν. Βουνοὶ τὰ μὴ ὑπερβαίνοντα τοὺς 2,000 πόδ. ὄρη. Λόφοι τὰ μικρότερα τούτων, μέχρι 300 ποδῶν. Μαστοὶ μεμονωμένα ὑψώματα, ἡμισφαιρικὴν ἔχοντα κορυφήν. Πάγοι λόφοι με-

μονωμένοι βραχῶδεις καὶ ἀνώμαλοι. *Γήλοφοι* ὑψώματα ἐκ χῶματος.

Ἡ περιγραφὴ τῶν ὁρέων περιλαμβάνει τὰς μερικὰς περιγραφὰς τῶν μερῶν αὐτῶν, καὶ δὴ περιγραπτέα:

Ἡ *κορυφὴ* ὡς πρὸς τὴν *μορφὴν* αὐτῆς, ἐὰν εἴνε αἰχμή, ὀδοῦς, κέρας, βελόνη, πρίων, τράπεζα· ἢ ἐὰν σχηματίζῃ κορυφογραμμὴν, ὅ ἐστι συνεχῇ γραμμὴν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον, ἢ ῥάχιν ἢ ὄφρυν ὅταν σχηματίζῃ κυματισμοὺς καὶ καμπυλώματα ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης γραμμῆς, εἰς ἣν συμπίπτουσιν αἱ ἐκατέρωθεν πλευραὶ, καὶ γίνεται ὁ διαχωρισμὸς τῶν ὑδάτων.

Τὰ *πλευρά*. Ἐπὶ τούτων ὁ τοπογραφῶν ἔχει νὰ ἐξετάσῃ τὸν σχηματισμόν. Πλευρὰ ὀμαλά, ἀπόκρημνα, ἀπότομα, ὄρθια. Πλευρὰ κατὰ αἰμασίαν ἢ κατὰ βαθμίδας. Ἐπὶ τῶν αἰμασιῶν περιγραπτέοι καὶ οἱ *κλισμοί*, δηλ. οἱ μεταξὺ τῶν δύο ἐπιπέδων τῶν αἰμασιῶν χώροι· οἱ *παραστημοί*, δηλ. ἡ ἄνω ἐξέχουσα γωνία τῆς αἰμασίας, καὶ οἱ *παραγλυμοί* ¹⁾, ἡ κάτω εἰσέχουσα γωνία. Ἐν ταῖς νήσοις εἰς ταύτας παραγλυμοὺς φυτεύονται συνήθως αἱ ἄμπελοι.

Οἱ *πρόποδες* καὶ *ὑπώρειαι*, ἐφ' ὧν παρατηρητέα ὁ σχηματισμὸς ὁ βραχῶδης ἢ μὴ, ἡ ἐνωσίς των πρὸς τὴν πεδιάδα, ἢ ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν ὀμαλὴ ἢ ἀπότομος καταφορὰ, ἢ ἐπικαλύπτουσα τοὺς πρόποδας φυτικὴ γῆ, ἢ χάλικες κτλ.

Αἱ *σειραὶ* αὐτῶν ἢ *δειράδες*, τὰ *συμπλέγματα*, οἱ *κόμβοι*, οἱ *πρόβουνοι*, οἱ *μεσόβουνοι*, αἱ *ἀποσχίδες*. Τὰ ὄρη τὰ ἔχοντα ἐκατέρωθεν πολλὰς ἀποσχίδας κλητέα *σκολοπενδρώδη*. Ἐπὶ τούτων ἐξεταστέα ἡ *φορὰ* πρὸς τὸν ὀρίζοντα π. χ. τὸ ὅρος Γ φέρεται ἀπὸ Βορρὰ πρὸς Νότον· ἢ *ἐκτασις* αὐτῶν, ἢ *ἀρχὴ* καὶ ὁ *τερματισμὸς*· ὁ *τερματισμὸς* περιλαμβάνει καὶ τὴν περιγραφὴν τῶν ἀκρωτηρίων, καὶ τῶν παραλιῶν, ὅταν τὸ ὅρος *τερματίζηται* πρὸς τὴν θάλασσαν (*Παραλῖαι* ῥαχιδεῖς, ὄρθιαι, ἀπότομοι, σπηλαιώδεις). Ὅταν δύο ἀκρωτήρια προσκλίνοντα περικλείουσι λιμένα ἢ κόλπον, περιγραπτέα ἡ *δρε-*

1) Τοπογραφικοὶ ὅροι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς νησιώταις τῶν Κυκλάδων.

πανοειδής ἐπιστροφή αὐτῶν, καὶ ἡ πρὸς τὸν ὀρίζοντα κλίσις τοῦ κυρτοῦ. Σημειωτέος ὡσαύτως ὁ *σύνδεσμος* τῶν ὁρέων πρὸς ἄλληλα, καὶ πρὸς τὸ ὅλον ὁρεογραφικὸν σύστημα τῆς χώρας, καὶ ἡ ἐκ τοῦ *κόμβου*, ὅ ἐστιν ἐκ τοῦ κεντρικοῦ σημείου αὐτῶν διακλάδωσις. Ἐξεταστέοι ὡσαύτως καὶ οἱ *πρόβουντοι* δῆλ. τὰ πρὸ τῶν ὁρέων κείμενα ὑψώματα καὶ οἱ *μεσόβουντοι*, δῆλ. τὰ ὑψώματα, τὰ μεταξὺ ὁρέων καὶ προβοῦνων κείμενα· διότι ἐπὶ τούτων συνήθως ὑπάρχει φυτική γῆ καὶ γίνεται καλλιέργεια.

Τὰ μεταξὺ τῶν δειράδων *κενὰ* διαστήματα, οἷον στενά, κλεισώρειαι, πύλαι, δίοδοι (δερβένια τουρκ.), οὕτω καλουμένων τῶν ἀποτόμων στενωπῶν δειράδος, δι' ὧν σχηματίζονται δίοδοι. Ὡσαύτως αἱ *καμπαὶ* αἱ διαχωρίζουσαι δύο κορυφὰς τοῦ αὐτοῦ ὄρους· διὰ τῶν *καμπῶν* τούτων, αἵτινες καλοῦνται κοινῶς *διάσελα* ἢ *διαπόρια* (cols), ἑλληνικώτερον δ' ἴσως δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ταύτας *ὑπερβολὴν ὄρους*, γίνεται συνηθὴς ἡ διάβασις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον πλευρὸν τοῦ ὄρους. Συνηθὴς ἐκατέρωθεν τῆς ὑπερβολῆς ἀρχοῦντα ἐκ τῶν ὑπωρειῶν *κοιλάδες* ἢ *αὐλώνες*.

Τὰ ἐπὶ τῶν ὁρέων *κοιλώματα* ἢ *ἐπίπεδα*, οἷον *χαράδραι*, *ἀγκῶνες*, *ρεύματα*, *συνάγκειαι*, ἢ *μισγάκειαι*, *φάραγγες*, *βάραθρα*, *σχισμοὶ* ἢ *ῥωχμοὶ*, *σπήλαια*, *ἄντρα*, *ὀροπέδια*. Τὰ τελευταῖα ἐν Κρήτῃ καλοῦσιν *ὀμαλοῦς*.

Τὸ *ὕψος* τῶν ὁρέων, ὅπερ εἶνε ἀπόλυτον καὶ σχετικόν. Ἀπόλυτον ὅταν μετρηται ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης σχετικόν δὲ ὅταν μετρηται ἐκ τῶν ὑπωρειῶν. Δύναται δὲ νὰ σημειωθῇ καὶ εἰς ὥρας ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν μέχρι τῆς κορυφῆς.

Ἡ *ἀνάβασις* (ἀνάβασις ὄρους ὀμαλή, ἀνωφερής, ἀπότομος, ὀρθία, κινδυνώδης). Ἐπὶ ταύτης σημειωτέαι αἱ εἰς τὴν κορυφὴν φέρουσαι ἀτραποὶ καὶ ὁδοί, καὶ αὗται αἱ κοινῶς λεγόμεναι *γιδόστραται*. Ἡ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους σκηνογραφικὴ θέα, μετὰ σημειώσεως ἀκριβοῦς μέχρι ποῦ διήκει ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ θεατοῦ, καὶ τί δύναται νὰ κατοπτρεύσῃ τις διὰ γυμνῶν ὀφθαλμῶν ἢ τηλεσκοπίου ἀπὸ τῆς κορυφῆς.

Ἡ ὅλη τέλος *κατάστασις* αὐτοῦ. Ὅρος *κατάφυτον* δασὺ—

δες, συνηρεφές, φαλακρόν, γυμνόν, πετρῶδες, μαλακόν. Ὅποια ἡ ἐπιπολῆς γῆ. Ἐνταῦθα ὑπάγεται καὶ ἡ περιγραφὴ αὐτοῦ ὡς ἡφαιστείου.

Ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὁρέων ἀνάγκη νὰ σημειῶται ἐὰν εἶνε διαρκῶς χιονοσκεπῇ, ἢ ἐπ' ὀλίγον χρόνον, καὶ τίνα, καὶ μέχρι τίνος μηνός. Ὡσαύτως μέχρι τίνος σημείου ἀπὸ τῆς κορυφῆς καταβαίνει ἡ χιὼν συνήθως. Μέχρι τίνος ὡσαύτως σημείου ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν ἀναβαίνει ἡ βλάστησις. Τίνα τὰ μετεωρολογικὰ ἐπὶ τοῦ ὅρους φαινόμενα, καὶ τί δεικνύουσιν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ὑπωρειῶν ἢ τῶν πεδιάδων. Τέλος πρέπει νὰ ἐκτίθεται ἡ γεωλογικὴ καὶ ἡ ὀρυκτολογικὴ κατάστασις τοῦ ὅρους, ἐὰν ὁ τοπογραφῶν ἔχει τὰς πρὸς τοῦτο γνώσεις.

6') Πεδιογραφία.

Ἡ πεδιογραφία περιλαμβάνει τὴν περιγραφὴν τῶν πεδιάδων, κοιλάδων, αὐλώνων, γαπῶν, γραβῶν, στεππῶν. Ἡ πεδιάς λέγεται ἔκτασις μεγάλη ἐδάφους, οὗτινος ἡ ἐπιφάνεια εἶνε ἡνωμένη καὶ ὁπῶσούν εὐθεΐα, ἐλαφροὺς σχηματίζουσα κυματισμούς. Αἱ πεδιάδες ἔχουσι πάντοτε μικρὰν κλίσιν, ἄλλως ἤθελον μεταβληθῇ εἰς ἔλη. Κοιλὰς λέγεται ἔκτασις μικρὰ ἐδάφους μεταξύ ὁρέων ἢ ἄλλων ὑψωμάτων κεκλεισμένη, διαφόρου κλίσεως καὶ σχήματος ἐπιμήκους καὶ παράλληλος πρὸς τὰς ἐκατέρωθεν περικλειούσας αὐτὴν ὀροσειράς. *Αὐλὼν* μικρὰ κοιλὰς. *Νάπη* ὀρυμώδης κοιλὰς. *Χοάνη* (cirque) βαθύ ἐπίπεδον μέρος, πάντοθεν περικεκλεισμένον ὑπὸ ἀποτόμων ὑψωμάτων. *Στέππη* πεδιάς ἀκαλλιέργητος, ἄδενδρος ἐντελῶς, καὶ ποώδης.

ὑπὸ τοπογραφικὴν καθαρῶς ἔποψιν αἱ κοιλάδες διακρίνονται εἰς ὑψηλὰς καὶ χθαμαλὰς. Εἰς ἀπλὰς κοιλάδας, τὰς συγκειμένας ἐξ ἑνὸς τμήματος, καὶ εἰς συνθέτους, τὰς διηρημένας εἰς πολλὰ τμήματα καὶ ὑδατολεκάνας διὰ περιστροφῶν ὁρέων, διὰ παρενθέσεως μεσοβούνων, ἢ τὰς σχηματίζουσας διάφορα ἐπίπεδα, διαχωριζόμενα δι' ὀρεινῶν καὶ ἀποτόμων πετρωμάτων, ὅτε ἡ κοιλὰς διαιρεῖται εἰς ἄνω, μέσην, καὶ κάτω. Εἰς κοιλάδας πολυσυνθέτους, τὰς συγκειμένας ἐκ

πολλῶν κοιλάδων συμπεπλεγμένων. ἐν ταύταις διακρίνεται ἡ κυρία κοιλάς τῶν δευτερευουσῶν, αἵτινες εἶνε κλάδοι τῆς πρώτης. Παρακοιλάδες λέγονται αἱ κοιλάδες αἱ καταλήγουσαι εἰς τὴν κυρίαν κοιλάδα.

Ὡς πρὸς τὴν θέσιν αὐτῶν σχετικῶς πρὸς τὰ ὄρη αἱ κοιλάδες κεῖνται ἢ κατὰ μῆκος τῆς δειράδος, ἢ καθέτως ἐπ' αὐτῆς, ἢ ἐγκαρσίως, ἢ ἀκτινοειδῶς ὅταν εἶνε πολλαί.

Πλευρὰ τῆς κοιλάδος λέγονται αἱ ἐκατέρωθεν αὐτῆς κατωφέρειαί τῶν ὀρέων, μυχός ἢ ἀρχὴ αὐτῆς, στόμιον δὲ τὸ μέρος, δι' οὗ ἀναστομοῦται εἰς τὴν πεδιάδα. Μεταξὺ τοῦ μυχοῦ καὶ τοῦ στομίου κεῖται ἅπαν τὸ μῆκος τῆς κοιλάδος.

Ἐπὶ τῶν πεδίων ἐν γένει ἐξεταστέα τὰ ὄρια, ἡ θέσις, τὰ παρόχθια τοῦ διαρρέοντος αὐτὰ ποταμοῦ καὶ ἡ κοίτη αὐτοῦ, ἡ λεκάνη τῆς ἀπορροῆς, ἡ ὁ ὀχετὸς τῆς ἀπορροῆς (bassin de réception), ἣτις εἶνε ἡ λεκάνη ἐκείνη, ἡ κειμένη ἐν ἀρχῇ τῶν πηγῶν αὐτοῦ, ἐξ ἧς κυρίως ἀρχεται ῥέων ὁ ποταμός. Ἐξεταστέον ὡσαύτως τὸ ὕψος τῶν πεδίων (πεδιάς ὑψηλῆς, βαθεῖας, ταπεινῆς, κοίτης), ὁ μυχὸς ἢ ὁ λαίμαξ αὐτῶν, ὅστις κεῖται εἰς τὸ ἀνωτάτον ἄκρον, ὅπου συνήθως πηγάζει ὕδωρ, καὶ ὅπου τὰ πεδία στεγνοῦνται, τὸ τέρας αὐτῶν, ὅ ἐστι τὸ πλατὺ καὶ ἀνεστομωμένον μέρος τοῦ πεδίου. Τὸ στόμιον ἢ αἱ ἐκβολαί, δι' ὧν μικραὶ κοιλάδες ἢ δευτερεύουσαι ἐνοῦνται πρὸς μεγάλας πεδιάδας. Τὸ ἔδαφος, ὡς πρὸς τὴν ποιότητα αὐτοῦ, καὶ εὐφορίαν ἢ ἕτερα χαρακτηριστικά, οἷον ἐὰν εἶνε εὐένδοτον, μαλακόν.

Αἱ πεδιάδες καὶ κοιλάδες δύνανται νὰ περιγραφῶσι καὶ ὡς ὑδατολεκάναι, ὧν ὅριον εἶνε ἡ ἐπὶ τῶν πέριξ ὀρέων γραμμὴ τῆς διαχωρίσεως τῶν ὑδάτων. Αἱ ὑδατολεκάναι εἶνε κεκλεισμέναι καὶ ἀνοιχταί.

Ἐνταῦθα ἀνάγεται καὶ ἡ ἔρευνα τῶν βαράθρων, καταβοθρῶν, ἢ κοινῶς χωρευτῶν, ἐνθα καταρρέουσι, διεξαγωγὴν λαμβάνοντα πολλάκις ὕδατα ποταμῶν καὶ λιμνῶν.

§ 2 Ὑδατογραφία.

Ἡ ὑδατογραφία τῶν χωρῶν ἀποτελεῖ ἐν τῶν σημαντικῶν

μερῶν μετὰ τῆς ὀρεογραφίας τῶν τοπογραφικῶν ἐρευνῶν. Τὰ ὕδατα ἐν γένει εἶνε ἡ κυριωτάτη πηγὴ τῆς εὐφορίας, τοῦ πλούτου, τῆς συγκοινωνίας, τοῦ τερπνοῦ καὶ εὐκραοῦς κλίματος, τῆς καλλονῆς καὶ ἀπολαυστικότητος τῆς γῶρας, καὶ μυρίων ἄλλων ἀγαθῶν ἐν παντὶ τόπῳ· εἶνε δὲ πολλάκις καὶ πηγὴ ἀφορίας, γόσων καὶ καταστροφῶν, ὡς ἐκ τῶν πλημμυρῶν, τῶν σχηματιζομένων τελμάτων κτλ. Διὰ τοῦτο ἡ ὑδατογραφία πρέπει νὰ ἐκτίθεται μετ' ἀκριβείας καὶ δι' ὧν τῶν δυνατῶν παρατηρήσεων.

Ἐν τῇ ὑδατογραφίᾳ διακρίνομεν α') τὰς θαλάσσας, β') τὰ ῥέοντα ὕδατα, γ') τὰ στάσιμα.

α') Θάλασσαι.

Ἐν τῇ τοπογραφίᾳ ἐξετάζονται μικρὰ τμήματα θαλάσσης, καθόσον χρησιμεύουσιν ὡς ὅρια ξηρᾶς ἢ ὁδοὶ συγκοινωνίας, ἢ τόποι ἀσκήσεως ναυτιλίας καὶ ἀλιείας. Ἐν πρώταις ὁρίσται ἡ ἔκθεσις τῆς περιγραφομένης θαλάσσης, τὸ βάθος, ὁ βυθὸς καὶ τὸ εἶδος τοῦτου, τὸ χρῶμα ἢ καθαρότης τοῦ ὕδατος, ἡ διαφάνεια, ἡ γεῦσις, ἡ μέση θερμοκρασία, αἱ κινήσεις τῆς θαλάσσης (παλίρροιξι, καὶ ἡμπώτιδες, καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν συμβαίνουσι), τὰ ρεύματα (διεὐθυνσις αὐτῶν καὶ αἷτια, ταχύτης καὶ δύναμις, χρόνος καθ' ὃν συμβαίνουσι καὶ διάρκεια), αἱ δῆται καὶ ροῶδεις ἑλιγγες, τὸ σύνηθες ὕψος τῶν κυμάτων, ἡ εὐπλοία καὶ δύσπλοία τῆς θαλάσσης.

Ἐνταῦθα ὑπάγεται καὶ ἡ περιγραφή τῶν ἐπιθαλασσιδίων τόπων, καίτοι ἀναφέρονται εἰς ξηράν· τῶν ἀκτῶν, αἰγιαλῶν, ἡδόνων, χοιράδων, σπιλάδων, σκοπέλων, πλαταμώνων, ἐρμάτων κρυφίων, τεραγῶν, λισσάδων, σύρτεων ἄμμων, θινῶν. (Ἐπὶ τῶν θινῶν καὶ ἄμμων ἐρευνητέα ἡ ἔκτασις καὶ τὸ εἶδος τῆς ὑπ' αὐτάς γῆς, ὡς καὶ τῶν αἰγιαλιτίδων ψηφίδων).

Ὡσαύτως τῶν πορθμῶν καὶ ἰσθμῶν, ἐφ' ὧν σημειωτέον τὸ μῆκος καὶ πλάτος (Ἐπὶ τῶν ἰσθμῶν τὸ στενώτερον μέρος λέγεται δίολκος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις). Ἐξεταστέα ἐπὶ τῶν πορθ-

μῶν τὰ συμβαίνοντα θαλάσσια φαινόμενα, καὶ ἡ χρησιμότης ὡς θαλασσίων ὁδῶν. Τῶν ἀκρωτηρίων, τῶν αὐχένων τούτων, τῶν τεταγῶδων τῆς θαλάσσης ἀναχύσεων. Ὅσακις τὰ ἀκρωτήρια χερσονησίζουσι περιγραπτέα ἀκριθέστερον.

Τὰ ἀκρωτήρια ἢ αἱ ἀκραι εἰς τὰ ὁποῖα συνήθως τερματίζονται τὰ ὄρη, ἅτινα εἶνε κύρια σημεῖα τῆς μορφῆς χώρας περιρρύτου, δύνανται νὰ περιγραφῶσι καὶ ἐν τῇ ὁρεογραφίᾳ ἢ πεδιογραφίᾳ· ἐν τῇ τελευταίᾳ μόνον ὅταν τὰ ἀκρωτήρια εἶνε γλῶσσαι γῆς ἀλιτενεῖς. Ταῦτα πάντα ὁμῶς μένουσιν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ γράφοντος.

Κυρίως ὁμῶς ἐν τῷ τμήματι τούτῳ σπουδαιότητα ἔχει ἡ περιγραφὴ τῶν ἐπιθαλασσιῶν μερῶν, τῶν ἐπιτηδείων εἰς προσορμήσεις πλοίων, τοιαῦτα εἶνε κόλποι, κοιλίσκοι, λιμένες, ὅρμοι, ὁρμίσκοι ἢ μανδράκια, ἢ καὶ ἄλλως ἀντάκια, ναύλοχοι, ἀγκυροβόλια, γηλαὶ αἰχμάλιτιδες, ὕφορμοι διότι ταῦτα δύνανται νὰ εἶνε ἐπίκρια μεσογείων πόλεων, καὶ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς ὁρμητήρια καὶ καταγάγαι πλοίων. Ἐπὶ τούτων καὶ ἰδίως ἐπὶ λιμένων περιγραπτέα τὸ στόμιον, τὸ βάθος καὶ ὁ μυχός, ἡ κρηπὶς, τὸ μέγεθος. Σημειώσων πρὸς τούτοις τὸ σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος πρὸς ὃ εἶνε ἀναπεπταμένοι, πρὸς δὲ καὶ οἱ ἄνεμοι, ὑφ' ὧν προσβάλλονται, καὶ ἐν σκέπη τίνων εὐρίσκονται. Ἐπὶ τῶν κόλπων σημειώτέα ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἀκρωτηρίου εἰς τὸ ἕτερον, ἡ διάγραμμα καλουμένη, ἢ περала, πέρασμα, καὶ ἡ ἀπόστασις διὰ περικολπίσματος. Σημειώτέα ὡσαύτως τὰ μέρη ἐν οἷς οἱ κόλποι διατείνονται καὶ ἐν οἷς στεροῦνται.

6') Ῥέοντα ὕδατα.

Τὰ ῥέοντα ὕδατα εἶνε πηγαί, καὶ ποταμοί.

1) Αἱ πηγαὶ κατὰ τὴν ποσότητα τοῦ ἐκρέοντος ὕδατος καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναβλύσεως εἶνε διαφόρων εἰδῶν, πηγαί, κρήναι, κεφαλόβρυσα, ἢ κεφαλάρια, κρουνοί, ροτίδες ἀπλαῖ, μονομάτια. Ἡ περιγραφὴ τούτων περιλαμβάνει τὸ ὄρομα, καὶ τὴν θέσιν, τὸ ὕψος ἐν ᾧ κεῖνται, τὴν ποσότητα τοῦ ὕδατος, τὴν θερμοκρασίαν τὰς ιδιότητας (πόσιμον, ἐλα-

φρόν, βαρύ, μεταλλικόν, ιαματικόν, ἀλμυρόν, ὑφάλμυρον, σιδηρούχον, θειοῦχον, κτλ.), τὴν διάρκειαν τῆς ῥοῆς, τὸν τρόπον καὶ τὴν χρησιμότητα. Πηγαὶ ἀέναοι, περιοδικαὶ ἢ διαλείπουσαι, χρόνος διαλείψεως, πηγαὶ ἐκλείψασαι, ἀναπηδητικά. Ἐπὶ πηγῶν γάφθας, ἐξεταστέα καὶ ἡ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ ἀξία.

Ἰδιάζουσιν ἐξετάσιν ἐπιβάλλουσιν αἱ *ιαματικαὶ πηγαί*. Ἐπὶ τούτων ἐρευνητέα τὰ *χημικὰ συστατικά* τοῦ ὕδατος, ὁ χρόνος καθ' ὃν γίνεται χρῆσις τῶν ὑδάτων πρὸς πόσιν ἢ λοῦσιν ἢ εἰσπνοὴν τῶν ἀτμῶν αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀσθενῶν. Περιγραφὴ τῶν *θεραπευτηρίων* καὶ τῶν *λουτρώων* ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Νοσήματα θεραπευόμενα. Τρόποι μεταβάσεως. Ταῦτα πάντα οἱ μὴ ἔχοντες εἰδικὰς γνώσεις *χημικὰς* καὶ *ιατρικὰς*, δύνανται γὰρ μάθωσι παρὰ τῶν ἐν τοῖς λουτροῖς ὑπαρχόντων *ιατρῶν*.

Ἡ περὶ τῶν πηγῶν ἐξέτασις πρέπει γὰρ συνδέεται καὶ μετὰ τῆς καταστάσεως καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὀρέων, τοῦ κλίματος, τῶν ἡφαιστειῶν φαινομένων, τῶν βρογῶν, χιόνων κτλ. τῶν τόπων, ἐν οἷς αἱ πηγαί.

2) Οἱ ποταμοὶ εἶνε κυρίως *ποτάμοι*, *ποτάμια*, *ρύακες*, *χιτορορύακες*, ἢ *χιτοροπόταμα* καὶ *ρεύματα*. Ἐνταῦθα ἀνάγονται καὶ οἱ *ὄχετοί*, αἱ *διώρυγες*, τὰ *ὑπόγεια ρεῖθρα*.

Ἐπὶ τούτων ἡ περιγραφὴ περιλαμβάνει τὸ ὄνομα καὶ τὸ εἶδος αὐτῶν (*παραποτάμια*, *χείμαρροι*) τὰς πηγὰς, τὰς ἐκβολὰς ἢ στόμια, ἢ στόματα, τὸ σχῆμα τῶν ἐκβολῶν (*Δέλτα*), καὶ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῶν κυρίων σημείων τοῦ ποταμοῦ, καὶ δὴ τῶν πηγῶν καὶ ἐκβολῶν, αἵτινες, ὅσakis εἶνε λιμνώδεις, ἐξεταστέαι εἰδικώτερον. Καὶ τῶν *τυφλῶν στομάτων* τῶν ποταμῶν ἀναγκαῖα καὶ οὐσιώδης εἶνε εἰδικὴ περιγραφὴ. Ἀκριβῶς ὀριστέα καὶ τὰ σημεῖα, εἰς ἃ ἐμβάλλουσιν εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς τὰ παραποτάμια.

Κοίτη ποταμῶν. Βάθος, πλάτος αὐτῆς κατὰ τόπους, μήκος ὀλικόν. Ὅχθαι ἢ ἀνδῆρα. Περιγραφὴ ἀριστερᾶς καὶ δεξιᾶς ὀχθῆς (δεξιὰ λέγεται ἡ κειμένη ἐν δεξιᾷ τοῦ ὀρῶντος πρὸς τὰς ἐκβολὰς, ἀριστερὰ ἢ ἀντίθετος). Διεύθυνσις τῆς κοί-

της. Συμβολαί ἐκ δεξιῶν ἢ ἀριστερῶν. Γωνίαι συμβολῶν καὶ φαινόμενα ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν ὑδάτων.

Περιγραφή τῆς ἄνω ροῆς τοῦ ποταμοῦ, ἥτις συνήθως εἶνε ἢ παρὰ τὰς πηγάς, ὅπου ὑπάρχει καὶ ἡ μείζων κλίσις τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ, ἥτις λέγεται πτώσις, τῆς μέσης ροῆς, τῆς διὰ τῶν προπόδων τοῦ ὄρους, μεσοβούνων, καὶ πρόβούνων γινομένης, καὶ τῆς κατωτάτης ροῆς, τῆς διὰ τῆς πεδιάδος.

Ἀναβάσεις τῶν ποταμῶν· χρόνος τῆς ἀναβάσεως αὐτῶν. Κατώτατον ὕψος τῶν ὑδάτων (étiage) τοῦ ποταμοῦ, ὅ ἐστι τὸ ὕψος κάτω τοῦ ὁποῖου δὲν καταβαίνει τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς 0 τοῦ μέτρου τῆς ἀναβάσεως.

Ἡ πρὸς τὸν ὀρίζοντα κλίσις τοῦ ποταμοῦ, διάφορος οὔσα ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν. Ἐλιγμοὶ καὶ καμπαί.

Βραχίστες τοῦ ποταμοῦ, τὰ σχηματιζόμενα ἐκ τούτων νησίδια. Καταρράκται ἢ πτώσεις τῶν ὑδάτων· ὕψος αὐτῶν φαινόμενα ἐκ τῆς πτώσεως.

Ταχύτης καὶ δύναμις τῆς ροῆς. Ποσότης ὕδατος. Δίναι.

Περιγραφή τοῦ ὕδατος, χρῶμα, θερμοκρασία, συστατικά, διαφάνεια, γεύσις.

Πλημμυραὶ· χρόνος καθ' ὃν συνήθως συμβαίνουνσι· σημεῖα τῶν μερῶν ἐξ ὧν ἄρχονται· ἐκτάσεις καλυπτόμεναι ὑπὸ τούτων. Ὅποῖον εἶδους ἴλυν καταφέρουσιν. Ἐπιχωματώσεις καὶ προσχώσεις ἐκ τῶν πλημμυρῶν. Ἄμμος, ψηφίδες. Προχώματα, καὶ διώρυγες, καὶ ὅχετοὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τῶν πλημμυρῶν ζημιῶν.

Ἐπὶ τῶν διαβατῶν ποταμῶν ὑπόδειξις τῶν πόρων ἢ τῆς διαβάσεως διὰ τῶν ρηχῶν. Ἐπὶ πλωτῶν ἢ ναυσιπόρων ἢ ἀπλῶς σχεδιαφόρων, περιγραφή τοῦ εἶδους τῶν πλοίων, σχεδίων καὶ πορθμείων, καὶ σημειώσεις τῶν ἐπικινδύνων μερῶν τῆς διαβάσεως. Ἐπὶ τῶν χειμαρρῶδων ποταμίων σημειωτέος ὁ χρόνος τῆς ἀποξηράνσεως τῆς κοίτης.

Ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ποταμῶν γίνεται χρῆσις δύο ὄρων, πρὸς ἀνάρρουν καὶ πρὸς κατάρρουν (en amont καὶ en aval). Θέσις τις παραποτάμιος κεῖται πρὸς ἀνάρρουν, ὅταν εὐρίσκηται πρὸς τὴν πηγὴν, πρὸς κατάρρουν ὅταν κῆται πρὸς τὰς ἐκβολάς, σχετικῶς πρὸς σταθερὸν σημεῖον παρόχθιον, π. χ. τὸ

(δεῖνα) παρόχθιον χωρίον κεῖται πρὸς ἀνάρρουν τῆς γεφύρας (δεῖνα). Ἐτερος ὅρος εἶνε ἡ ἐπικράτεια τοῦ ποταμοῦ, οὕτω καλουμένης τῆς περιοχῆς, ἣν κατέχει ποταμὸς ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν διακλαδώσεων αὐτοῦ καὶ παραποταμίων. Ἡ ἐπικράτεια ποταμοῦ δύναται ν' ἀποτελέσῃ θέμα εἰδικῆς πραγματείας. Ἐπὶ παραδείγμ. Τοπογραφικὴ περιγραφὴ τῆς ἐπικρατείας τοῦ Εὐρώτα, Πηνειοῦ, Ἀλφειοῦ κτλ. — Ἡ ἐξέτασις δὲ τῆς ἐπικρατείας ποταμοῦ συνδέεται ἀναποσπástως καὶ πρὸς τὴν ἐρευναν τῶν περὶ αὐτὸν ὁρέων, τοῦ κλίματος, τῶν βροχῶν, χιόνων κτλ.

γ') Ὑδατα στάσιμα.

Στάσιμα ὕδατα εἶνε

1) αἱ λίμναι, αἱ λιμνοθάλασσαι, αἱ φυσικαὶ δεξαμεναὶ (réservoirs), τὰ ἰχθυοτροφεία.

Ἐπὶ τούτων ἐξεταστέα ἡ θέσις, ἡ μακρόθεν θέα, τὸ σχῆμα, τὰ ὅρια, τὸ μῆκος, τὸ πλάτος, τὸ βάθος, ἡ περιφέρεια, ἡ ἐπιφανεία, ἡ κατάστασις τοῦ βυθοῦ. Τίνας ἰχθύς τρέφουσι, καὶ ὅποια ὑδρόβια πτηνὰ ἢ ἕτερα ζῶα. Τρόποι ἀλιείας καὶ θήρας. Πόθεν γεννᾶται ἡ λίμνη (ἀπὸ ῥυακίς λίμνης), ποῦ ἐκρέει (ἐπὶ ῥυακίς λίμνης). Πόση ἔκτασις ξηραίνεται τὸ θέρος τῶν παραλιμνίων μερῶν, πόση τὸν χειμῶνα κατακλύζεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων.

2) Τὰ φρέατα τεχνητὰ ἢ φυσικά. Περιγραφὴ ὕδατος κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Βάθος αὐτῶν. Τρόποι ἀντλήσεως ὕδατος.

3) Τὰ ἔλη, τὰ τέλματα ἢ βάλτοι ἢ λιβάδια, τὰ τεράγη, τὰ ἀλίπεδα, αἱ ἀλυκαί, οἱ βοῦρκοι. Ἐπὶ τούτων περιγραφτέα ἡ ἔκτασις, ἡ ποιότης τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ βυθοῦ, τὰ ὑδρόβια φυτὰ καὶ ζῶα, τὰ τίφη (tourbières) ἐὰν ὑπάρχωσι, τὰς βοσκὰς ἐπὶ τῶν λιθαδίων. Ἀριθμὸς ζῳῶν δυναμένων νὰ τραφῶσι καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον. Ἰατρικαὶ παρατηρήσεις. Κατάστασις τοῦ ἐδάφους τῶν ἐλῶν κατὰ τὸ θέρος.

Ὡς πρὸς τὰς ἀλυκάς, πλὴν τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων, πρέπει νὰ γίνηται καὶ περιγραφὴ τοῦ τρόπου τῆς τεχνητῆς παραγωγῆς τοῦ ἁλατος, τοῦ χρόνου τῆς κατασκευῆς, τῆς

διαρκείας, τῆς ὀλικῆς παραγωγῆς, τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐργατῶν, ὑπαλλήλων. Ἀλοπήγια αὐτοφυῆ.

4) Ὑπόγεια ὕδατα. Ἡ ἔρευνα τῶν ὑπογείων ὑδάτων, ὅπου ταῦτα εἶνε γνωστὰ ἐκ διαφόρων ἔργων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, πρέπει νὰ γίνηται ὑπὸ τοῦ τοπογραφούντος· διότι ἡ ὑπαρξὶς αὐτῶν πολλαχῶς εἶνε ὠφέλιμος εἰς τοὺς κατοίκους.

ΤΜΗΜΑ Γ'

Κλίμα.

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν προηγουμένων θεμάτων τῆς φυσικῆς γεωγραφίας, ἔπεται ἡ ἐξέτασις τῶν τόπων ὡς πρὸς τὸ γεωγραφικὸν καὶ φυσικὸν αὐτῶν κλίμα. Ἵνα αἱ κλιματολογικαὶ παρατηρήσεις εἶνε ἀκριβεῖς, πρέπει νὰ παριστῶσι τὸ πόρισμα μακροχρονίων διαρκῶν τοπικῶν παρατηρήσεων· βραχεῖα δὲ διαμονὴ καθ' ὠρισμένην ὥραν τοῦ ἔτους δὲν εἶνε ἀρκούσα πρὸς τοιαύτην μελέτην. Περὶ τοιαύτης δὲ κλιματολογικῆς ἐπιστημονικῆς περιγραφῆς, πληρούσης τοὺς ὅρους ἐπιστημονικοῦ εἰδικοῦ συγγράμματος, δὲν πρόκειται ἐνταῦθα ὁ λόγος, ἀλλὰ μόνον ἐν συνόλῳ περὶ τινων θεμάτων παρὰ παντὸς δυναμένων νὰ σημειωθῶσιν.

Ὡς πρὸς τὸ κλίμα λοιπὸν ἐξεταστέα οἱ ἄνεμοι, ἡ διεύθυνσις αὐτῶν, ἡ ταχύτης καὶ ἰσχὺς, καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν πνέουσι, τὰ μέρη τῆς ξηρᾶς ἐν οἷς γίνονται καταφοραὶ ἀνέμου πρὸς τὴν θάλασσαν (μπουρίνια) κινδυνώδεις τοῖς ἀκτοπλοῦσι. Κανονικοὶ ἄνεμοι, περιοδικοὶ, ἀπόγαιoi, θαλάσσιοι, οἱ κοινῶς ἐμβάται. Ἰδιότητες τῶν ἀνέμων κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους (ψυχραί, ξηροί, ὑγροί, θερμοί), καὶ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων, καὶ ἐπὶ τῆς γεωργίας καὶ τῆς φυτείας.

Δρόσος, πάχνη, ὀμίχλη, νέφη, βροχαί, ποσὸν βροχῆς καὶ χρόνος. Ἐξάτμισις ταχέια ἢ μῆ. Χιών, πάγος. Κερανοί, ποῦ συνήθως ἐμπίπτουσι.

Θερμοκρασία μείζων καὶ ἐλάσσων. Επίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τοῦ τόπου καὶ τῶν κατοίκων. Κατάστασις τῆς πρωίας καὶ τῆς ἑσπέρας.

Ὑψος τῶν τόπων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, καὶ ἐξέτασις ὑπὸ ἱατρικὴν ἔποψιν. Νόσοι συνήθως ἐπιπολάζουσαι, ἐνδημικαί. Αἷτια τούτων.

Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ κλίματος ἐρευνητέα καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς γειτνιασεως τῶν ὁρέων, δασῶν, θαλάσσης, τελμάτων, λιμνῶν, κοιλάδων, καὶ τῶν τεχνητῶν ἔργων, ἅτινα ἐγένοντο πρὸς βελτίωσιν τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων.

ΤΜΗΜΑ Δ'

Προϊόντα.

Ἐπὶ τοῦ τμήματος τούτου πρέπει νὰ καταβάλληται μερίστη προσοχή, ὅπως αἱ πηγαὶ τῶν πληροφοριῶν εἴνε ἀκριβεῖς· ἀνάγκη δ' ἐπὶ πίνακος νὰ σημειῶται τὸ εἶδος τῶν προϊόντων, τὸ ποσὸν τῆς παραγωγῆς, καὶ ἡ ἐπὶ τόπου μέση ἀγοραία ἀξία.

Τὰ προϊόντα ἐν γενεὶ πάσης χώρας εἴνε φυσικὰ καὶ τεχνητά. Τὰ φυσικὰ εἴνε ὀρυκτά, φυτὰ καὶ ζῶα. Τεχνητὰ δὲ τὰ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων παραγόμενα. Ἐν τοῖς τοπογραφικοῖς ὑπομνήμασι τὰ φυσικὰ προϊόντα ἐξετάζονται κυρίως ὡς πρὸς τὴν χρησιμότητα, ἣν ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ βίου τῶν κατοίκων.

α') Ὀρυκτά.

Ἡ ἐξέτασις ἐν γενεὶ τῶν ὀρυκτῶν ἀπαιτεῖ ἰδιαζούσας γνώσεις καὶ πεῖραν· οἱ κεκτημένοι δὲ ταύτας, ὡς καὶ ἐπὶ ἄλλων θεμάτων ἐπιστημονικῶν εἵπομεν ἀνωτέρω, δὲν ἔχουσι χρεῖαν τοῦ ὁδηγοῦ τούτου πρὸς διευκόλυνσιν τῆς μελέτης αὐτῶν καὶ ἐρεύνης· αὐτὴ ἡ γνώσις τῆς ἐπιστήμης των διδάσκει αὐτοὺς τὸν τρόπον τῆς ἐξετάσεως καὶ ἐκλέσεως. Οὐχ ἤττον οἱ τοπογραφοῦντες, οἱ ἔχοντες στοιχειώδεις γνώσεις ὀρυκτολογίας

δύνανται τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὰ ἰδίως ὀρυκτά, καὶ δὴ ὡς πρὸς τὰ γνωστὰ ἐν τῷ τόπῳ ἐξορυσσόμενα καὶ ἐκμεταλλεύόμενα, ἢ ὡς πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας κείμενα νὰ διαλάβωσι τινα. Ἐπομένως περὶ τῶν μαρμάρων, οἰκοδομησίμων λίθων, διαφόρων γεωδῶν ἀλάτων, καυσίμων ὀρυκτῶν, θείου, γαιαθράκων, περὶ τῶν διαφόρων ἀργίλλων, τῶν χρησίμων εἰς τὴν κεραμοποιάν ἢ ἐτέρας τέχνας· περὶ τῆς θέσεως, τῆς ἐκτάσεως, τοῦ τρόπου τῆς ἐξορύξεως, κτλ. τῆς δυσκόλου ἢ εὐκόλου μεταφορᾶς εἰς τὸν τόπον τῆς ἐπεξεργασίας ἢ καταναλώσεως καὶ ἐν γένει περὶ παντός, ὅπερ ὑποπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν. Περὶ τῶν ἀπολιθωμάτων ὡσαύτως πρέπει νὰ ποιῶνται μνεῖαν, σημειοῦντες ἀκριβῶς τὴν θέσιν ἐν ᾗ εὐρίσκονται, καὶ τὸ εἶδος.

6') Φυτά.

ὑπὸ τὸ ἀντικείμενον τῶν φυτῶν τὰ τοπογραφικὰ ὑπομνήματα περιλαμβάνουσιν ἐν γένει τὰ προϊόντα τῶν δασῶν, τῆς γεωργίας καὶ τῆς κηπείας, καθὼς καὶ τὴν γεωργικὴν ἐν γένει κατάστασιν τοῦ τόπου. Ἐξεταστέα ἐπομένως τὰ δάση, (ὕλαι, ἰδαί), αἱ λόχμαι, οἱ συνδένδραιο τόποι, τὰ ἄλση.

Ἐπὶ τῶν δασῶν δὲ ἰδίᾳ σημειωτέα ἡ μακρόθεν θέα αὐτῶν, ἡ ἔκτασις, ἡ ἡλικία, τὸ ὕψος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἡ κλίσις, τὸ εἶδος τῶν δένδρων, ἡ κατάστασις αὐτῶν, τὰ δασικὰ προϊόντα, ὕλοτομία, τὸ σύστημα τῆς ὕλοτομίας, οἱ ὕλοτόμοι, ἡ πατρὶς αὐτῶν καὶ ὁ ἀριθμός. Ξυλεία καύσιμος, ναυπηγήσιμος, οἰκοδομήσιμος καὶ ἐργάσιμος, ἡ πρὸς τέχνας δηλ. χρήσιμος. Ποσότης καὶ ἀξία αὐτῆς, τρόποι μεταφορᾶς. Ἀνθρακοποιία· κάμινοι, χρόνος παραγωγῆς ἀνθράκων καὶ ἐξαγωγῆς· ποσότης παραγωγῆς καὶ ἀξία. Ἀνθρακεῖς· πατρὶς αὐτῶν καὶ ἀριθμός. Ῥητῖναι· ῤητινοσυλλέκται· ἀριθμός αὐτῶν καὶ πατρὶς· τρόπος συλλογῆς ῤητίνης· ποσότης, ἀξία· ἔλαια ῤητινώδη, ἀξία, τρόποι μεταφορᾶς καὶ προορισμός εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἢ ἐξωτερικόν. Φύλλα δένδρων χρήσιμα εἰς τὴν βιομηχανίαν. Βάλανοι τρόποι συλλογῆς καὶ ἀποξήρασις. Ἰατρικὰ βότανα. Βοσκαί· εἶδος νεμομένων ζῴων. Θήρα. Ζῶα

ἄγρια ἐνδiciaτῶμενα καὶ ἡμερα, ὠφέλιμα ἢ βλαβερά. "Υπαίθρα μέρη ἢ ἔκφωτα ἐντὸς τοῦ δάσους (clairières) ἢ κοινῶς ἑαίθραι, ἔκτασις αὐτῶν, εἶδος τῶν καλυπτόντων αὐτὰ φυτῶν.

Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν δασῶν σημειωτέα καὶ αἱ διατέμνουσαι αὐτὰ ἀτραποί, καὶ ἡ ἐκ τοῦ δάσους ὠφέλεια τοῦ δημοσίου, καὶ τῶν κατοίκων, καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ κλίματος τοῦ τόπου.

Γεωργία. Περιγραφὴ ὑπαίθρων ἀγρῶν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς καλλιεργείας, πεδιά, ἀρουραι, φυτεῖαι, λήϊα, κῆποι, πρασιαί, παράδεισοι, λειμῶνες, δειδροκομεῖα, λαχανόκηποι.

Ἐπὶ τούτων σημειωτέα ἡ ἔκτασις, ἡ ποιότης τοῦ ἐδάφους, τὸ εἶδος τὸ καλλιεργούμενον τῶν δημητριακῶν καρπῶν, ἡ ὀσπρίων, ἡ ποιότης, ἡ μέση παραγωγὴ, ἡ ἀγορὰ ἔνθα συνήθως μεταφέρονται. Ἐπὶ τῶν φυτειῶν δὲ σημειωτέον, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, τὸ εἶδος τῶν καρποφόρων δένδρων, ἡ ἡλικία αὐτῶν, ἡ περιγραφὴ τοῦ τρόπου τῆς συγκομιδῆς καὶ παρασκευῆς τῶν καρπῶν πρὸ τῆς πωλήσεως, π. χ. ἐπὶ τῶν σύκων, σταφίδων, κίτρων κτλ.

Ἰδιαίτερα μνεῖα πρέπει νὰ γίνηται τῶν ἀμπελώνων, σταφιδῶν, ἐλαιῶν, καπνῶν, τοῦ παραγομένου οἴνου, ἐλαίου, καπνοῦ, τῆς ποιότητος, ποσότητος, καὶ μέσης ἀξίας.

Ἐνταῦθα σημειωτέα καὶ ἡ περιγραφὴ τῶν λιβαθίων, καὶ ἀγόνων πεδιάδων, τῶν ἐν αὐταῖς νομῶν, τὸ ποσὸν τῶν ποιμνίων, ἅτινα δύνανται ἐν αὐταῖς νὰ διατραφῶσι, ὁ χρόνος τῆς βοσκῆς, ἡ πατρὶς τῶν ποιμένων, τὸ χρηματικὸν ποσὸν τῆς ἐνοικιάσεως.

Τὸ εἶδος τῆς καλλιεργείας, καθὼς καὶ ἡ κυριότης τῶν γαιῶν δὲν πρέπει νὰ διαφεύγῃ τὴν προσοχὴν τοῦ τοπογραφοῦντος, τὸ εἶδος τῶν λιπασμάτων, διότι ταῦτα πάντα ἔχουσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς γεωργίας.

γ') Ζῷα.

Κτηνοτροφία, Θήρα, Ἀλιεία. Ἐπὶ τῶν ζῴων ἐκάστου τόπου ἐξεταστέα τὸ εἶδος καὶ τὸ γένος. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν προϊόντα (δέρματα, μαλλία, τρίχες, γάλα, τυρὸς,

κρέας νωπὸν, ἀλίπαστον κτλ.) ἡ ἀξία τούτων, τὸ ποσὸν τῆς ἐξαγωγῆς, ὁ τόπος τῆς ἐπεξεργασίας. Ἐνταῦθα τακτέα ἡ μεταξουργία καὶ μελισσουργία. Ποσὸν μετᾶξης. Ποσὸν κυφελῶν καὶ ποιότης μέλιτος καὶ κηροῦ. Ἡ περιγραφὴ ὡσαύτως τῶν βουκολείων, ἱπποφορβείων ἰδιωτικῶν ἢ δημοσίων, καὶ τῶν ὀρνιθοτροφείων.

Ὡς πρὸς τὴν θήραν ἐξεταστέον τὴν κλάσιν τῶν ἀγρίων ζώων, τὴν τάξιν, τὰς οἰκογενείας, καὶ τὰ γένη καὶ εἶδη, εἰ δυνατόν. Ἐπὶ τῶν πτηνῶν, τὰ διαβατικὰ πτηνὰ καὶ τὸν χρόνον τῆς διαβάσεως. Ὡς πρὸς τὴν ἀλιεῖαν ὁριστεῖοι οἱ λιμναῖοι, ποτάμιοι καὶ θαλάσσιοι ἰχθῦς, τὸ γένος καὶ εἶδος αὐτῶν μετὰ τῶν κοινῶν ὀνομάτων, ὡς προφέρονται ἐπιτοπίως, ὡσαύτως τὰ ὕστρεα. Τρόποι ἀλιείας καὶ χρόνος. Ποσότης, τεχνικὴ διατήρησις τῶν τῆς θήρας καὶ ἀλιείας προϊόντων (πτηνὰ καὶ ἰχθῦς ἀλίπαστοι, καπνιστοί, ξηροί, ψοτάριχον). Εἶδη ἀλιευτικῶν πλοιαρίων καὶ ὀργάνων. Ἀριθμὸς ἀλιέων καὶ πατρίς. Περιγραφὴ τῶν ἰχθυοτροφείων, κοινῶς βιβαρίων, ἀξία, πρόσοδος, τρόπος ἐνοικίασεως.

Ἐν τῇ ἐκθέσει περὶ προϊόντων ἡ δι' ἀριθμῶν παράστασις τῶν ποσῶν εἶνε ἀπαραίτητος· διότι ἀόριστοι λόγοι δὲν ἔχουσι πρακτικὴν ἀξίαν, ὡς ἐπὶ παραδείγ. ὁ δεῖνα τόπος παράγει οἶνον, σῦκα, μέταξαν, ἂν δὲν ὀρίζηται καὶ ἡ ποσότης τοῦ παραγομένου προϊόντος, καὶ ἡ ἔκτασις εἰ δυνατόν τοῦ καλλιεργουμένου μέρους καὶ τὰ τοιαῦτα. Οἱ σημειούμενοι ἀριθμοὶ πρέπει νὰ ἐρμηνεύωνται, καὶ νὰ ἐκτίθωνται τὰ πορίσματα περὶ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης παραγωγῆς καὶ καταστάσεως τῆς γεωργίας.

ΤΜΗΜΑ Ε'

Φυσικαὶ μεταβολαί.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὁ τοπογράφος περιγράφει τὰς ἐπὶ τοῦ τοπογραφουμένου μέρους γενομένας, καὶ καταφανεῖς οὕσας φυσικὰς μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις τοῦ ἐδάφους, τὰς προελθούσας ἐκ φυσικῶν αἰτίων ἢ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

ὡς δευτερεύουσα δύναμις καθιστῶν ὑπηρετικὰς αὐτῇ τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, καλλιεργῶν ἢ μόνον συλλέγων τὰ φυσικὰ καὶ αὐτοφυῆ προϊόντα αὐτῆς. (Γεωργοί, θηρευταί, ἀλιεῖς.)

ὑποκείμενα τῆς πολιτικῆς περιγραφῆς εἶνε 1) ὁ ἄνθρωπος, 2) αἱ οἰκίσεις, 3) τὸ πολίτευμα καὶ ἡ διοίκησις πολιτικῇ, στρατιωτικῇ καὶ ἐκκλησιαστικῇ, 4) τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία.

ΤΜΗΜΑ Α'

Ἄνθρωπος.

Ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἢ τοὺς κατοίκους μιᾶς χώρας ἐξετάστέον τὴν φυλὴν εἰς ἣν ἀνήκουσιν (Ἕλληνας, Ἀλβανοί, Τούρκοι), τὴν σωματικὴν κατάστασιν καὶ διατροφικὴν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν, τὸν πολιτισμὸν, τὰς ἐπικρατοῦσας τέχνας, τὸν τρόπον τῆς οἰκίσεως (νομάδες, κατὰ κώμας οἰκοῦντες, ἢ κατὰ πόλεις), τὸν πληθυσμὸν.

Πάντων τῶν θεμάτων τούτων ἡ περιγραφὴ δεόν νὰ εἶνε τελεία καὶ ἀκριβής. Ὡς πρὸς μὲν τὴν φυλὴν ὅσάκις γεννᾶται ἢ δύναται νὰ γεννηθῇ ἀπορία τῆς καταγωγῆς, ἢ τῆς πρώτης πατρίδος τῶν κατοίκων πρέπει νὰ προστίθωνται βραχεῖαι ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν πατρίδος.

Ἡ ἔκθεσις περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων παρέχει συνήθως πολλὰς δυσχερείας. Τὰ περὶ τοῦ πληθυσμοῦ λαμβάνουσιν οἱ γεωγράφοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἀπογραφικῶν πινάκων τῶν στατιστικῶν γραφείων τῶν κυβερνήσεων, διότι μόνον ἡ κυβέρνησις ἐκάστου κράτους ἔχει συμφέρον νὰ γινώσκῃ ἀκριβῶς τὸν πληθυσμὸν αὐτοῦ. Εἰς τὸ περὶ πληθυσμοῦ ὀρθὸν εἶνε νὰ σημειῶνται αἱ κατ' ἔτος γεννήσεις ἀρρένων καὶ θηλέων, οἱ θάνατοι, ἡ αὔξεις ἢ μείωσις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὰ αἷτια τῆς αὐξομειώσεως. Μεταναστεύσεις, ἀποδημίαι, αἷτια τούτων.

Γλωσσα. Γνωστόν ὅτι ἡ ἐξέτασις ἡ φιλολογικὴ τῆς διαλέκτου ἢ γλωσσικοῦ ἰδιώματος ἔχει διὰ τοὺς Ἑλληνας σπουδαιοτάτην ἀξίαν, ἐπομένως, ὡς ἂν εἶνε δυνατόν, καὶ παρέχεται ὕλη, πρέπει νὰ γίνηται λόγος περὶ τοῦ ἰδιόζοντος ἐγχωρίου γλωσσαρίου μετὰ τῆς φρασεολογίας. Τὸ θέμα ὁμῶς τοῦτο ὅπως ἐκτεθῇ καλλίτερον καὶ φέρῃ τὰ ποθοῦμενα ἀποτελέσματα εἰς τὸν πλουτισμὸν τῆς γλώσσης, ἐκδομένων ὅλων τῶν γλωσσαρίων τῶν κατὰ τόπους Ἑλληνικῶν διαλέκτων, πρέπει νὰ γίνηται ὑποκείμενον ἰδίας φιλολογικῆς μελέτης, ἐκτὸς κειμένης τῶν ὀρίων τῆς τοπογραφίας. Τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν ἐθίμων τῶν κατοίκων, τῶν ἀσμάτων καὶ αὐτῆς τῆς ἐγχωρίου μουσικῆς, ὡς ἂν εἶχουσιν τι τὸ ἰδιόζον. Καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ παίγνια τὰ ἐγχώρια τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν παίδων πρέπει νὰ μελετῶνται.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ περὶ ἀνθρώπου ὑπάγεται καὶ ἡ ἐκθεσις τῶν ἔξεων τῶν κατοίκων, τῶν ἀρετῶν αὐτῶν καὶ κακιῶν, τοῦ χαρακτήρος, τῶν ἠθῶν, τῶν τάσεων, τῶν ἐπαγγελμάτων (λαοὶ εἰρηνικοί, ἀρκεμάνιοι, ἀπαίδευτοι, ἐμπαικτοὶ καὶ βιομηχανικοῦ πνεύματος κτλ.).

Ἡ ἐνδυμασία ὡς ἂν εἶνε ἰδιόζουσα καὶ πρὸς τὸ κλίμα προσήκουσα, ἡ ὑπόδησις, τὰ καλύμματα τῆς κεφαλῆς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἡ τροφή ἢ συνήθης, καὶ τὰ ποτά, ἡ παρασκευὴ αὐτῶν, καὶ ἐν γενεῇ ὁ οἰκιακὸς καὶ οἰκογενειακὸς βίος καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς φάσεις ἀπὸ τῆς γεννήσεως, γάμου, μέχρι τοῦ θανάτου. Ἡ περιγραφή τῶν διαφορῶν κοινωτικῶν τάξεων καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι αὐτῶν σχέσεις, ἀποτελοῦσιν ὡσαύτως ἐν τῶν σπουδαιοτάτων μερῶν τῆς πολιτικῆς τοπογραφίας.

Ἡ περιγραφή τῶν ἐγχωρίων τεχνουργημάτων, τῶν γεωργικῶν καὶ ποιμενικῶν ἐργαλείων, τῶν μαγειρικῶν, τῶν ὑφαντικῶν, καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων ἐμπνευστῶν, καὶ χρουστῶν, καὶ χορδικῶν, τοῦ χοροῦ, εἶνε θέματα ἄξια περιγραφῆς καὶ σπουδῆς ἰδιαίτερης.

ΤΜΗΜΑ Β'

Οικήσεις.

Μετὰ τὴν ἐν γένει περιγραφὴν τῶν κατοίκων, σπουδαί-
τατον ὑποκείμενον ἔρχεται ἡ περιγραφὴ τῶν πόλεων, πολι-
χνῶν, χωμῶν, χωμοπόλεων, χωμιδίων, καλυβῶν χωρικῶν,
ἐπαύλεων, ἀγροικιῶν, καὶ ἐτέρων οἰκήσεων ἀνθρώπων μετὰ
τῶν μερῶν αὐτῶν, προαστείων, συνοικιῶν, φρουρίων, τειχῶν,
ἀκροπόλεων κ. τ. λ.

Ἡ περιγραφὴ τούτων δύναται νὰ γείνη διαφόρως κατὰ τὴν
πρόθεσιν, ἣν ἔχει ὁ τοπογραφῶν, ἢ κατὰ τὴν ἐκτενὴ καὶ λε-
πτομερῆ ἢ βραχεῖαν καὶ περιληπτικὴν περιγραφὴν. Κυρίως
δ' ἐπὶ τούτων σημειωτέα ἀκριβῶς τὸ ὄνομα, καὶ ἡ γεωγραφικὴ
θέσις ὡς πρὸς τὴν ὅλην θέσιν τῆς τοπογραφουμένης περιοχῆς.
Ἡ σημείωσις δὲ αὕτη περὶ τῆς θέσεως πρέπει νὰ ἐκτίθεται
οὕτως, ὥστε νὰ δύνηται εὐκόλως ν' ἀνευρίσκηται ἐπὶ τοῦ χάρ-
του, ἢ νὰ σημειῶται ἐν αὐτῷ, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ.

Μετὰ τοῦτο ἔπεται ἡ περιγραφὴ μιᾶς ἐκάστης αὐτῶν, ἥτις
περιλαμβάνει, τὸν πληθυσμόν, περιγραφὴν οἰκιῶν, ἐκκλησιῶν
καὶ ἐτέρων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν κτιρίων, μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ
αὐτῶν, τῶν δημοσίων καθιδρυμάτων, τῶν ἀγυιῶν, λεωφόρων,
πλατειῶν καὶ ἐν γένει παντός, ὅπερ δύναται νὰ δώσῃ ἀκριβῆ
εἰκόνα τῆς καταστάσεως, τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ τῆς ἐν γένει κι-
νήσεως μιᾶς πόλεως. Αἱ ἐσχατιαὶ τῶν πόλεων καὶ οἱ ταύτας
οἰκοῦντες πρέπει νὰ περιγράφωνται. Ὡσαύτως δὲν πρέπει νὰ
παραλείπηται νὰ γίνηται μνεῖα καὶ τῆς καθαριότητος ἢ ῥυ-
παρότητος τῆς πόλεως.

Ἐπὶ τῶν χωμῶν ἢ χωρίων, ἰδίως ὁσάκις ταῦτα παρουσιάζου-
σιν ἰδιάζον τι περὶ τὴν κατασκευὴν καὶ διακόσμησιν ἢ περὶ
τὴν τοποθεσίαν ἐντὸς φαραγγίων, πεδίων, ἢ ἐφ' ὑψηλῶν ὀρέων,
λόφων, βουνῶν πρέπει νὰ γίνηται ἰδίᾳ περιγραφὴ. Σημειωτέα
δὲ καὶ ἡ μακρόθεν καλὴ ἢ μὴ σκηνογραφικὴ αὐτῶν θέα.

Ἡ κατασκευὴ τῶν χωρικῶν οἰκημάτων καὶ καλυβῶν, ἡ
ἐπιστέγασις αὐτῶν, ἡ θεμελιώσις ἐπὶ ἑλωδῶν τόπων (οἰκίαι

ξυλοπαγεῖς), ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ διακόσμησις, ἡ χωρητικότης πρέπει νὰ περιγράφηται ὡςάκις περιέχει τὸ ἰδιάζον καὶ τοπικόν. Τοιαῦται δὲ εἶνε αἱ καλύβαι, χωρικῶν, ποιμένων, νομάδων, ἐργατῶν ἀλυκῶν, ἢ μεταλλείων, ἐμπόρων πλανήτων. Ἀγροτικὰ οἰκήματα, ἐπαύλεις, μετόχια μονῶν, βούσταθμα, ἵπποστάσια, ὀρνιθοτροφεῖα, ὑδρόμυλοι, ἀτμόμυλοι, ἀνεμόμυλοι, κουμάσια, ἀγροικίαι κτλ.

Ἰδιαιτέρα περιγραφή δύναται νὰ γείνη τῶν ἐπὶ ἀρχιτεκτονικῇ ἐξεχόντων οἰκοδομημάτων, ἐκκλησιῶν, τζαμίων, δημοσίων καταστημάτων, γεφυρῶν καὶ τῶν τοιούτων, ὅταν ὁ γράφων κέκτηται τὰς πρὸς τοῦτο εἰδικὰς γνώσεις.

ΤΜΗΜΑ Γ'

Πολίτευμα. — Διοικήσις πολιτικῇ, στρατιωτικῇ καὶ ἐκκλησιαστικῇ.

Περὶ τοῦ πολιτεύματος ἐν γένει γίνεται βραχεῖα μόνον μνεῖα ἐν συγγράμμασι γεωγραφικοῖς ὁλοκλήρου πολιτείας, ἐχούσης ἴδιον πολίτευμα. Ἀποτελεῖ δὲ ἡ περὶ τούτου μνεῖα ἀναπόσπαστον μέρος τῆς πολιτικῆς γεωγραφίας, καὶ τῶν Περιηγητικῶν Ὁδηγῶν ἐνὸς κράτους. Ἐν ταύτῃ ἐκτίθεται βραχεῖα χρονολογικὴ ἐξιστόρησις τῶν κυριωτέρων πολιτικῶν συμβάντων, ἅτινα ἐπέδρασαν κυρίως εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν μόρφωσιν τῆς χώρας. Μετὰ τοῦτο ἔπεται τὸ εἶδος τοῦ πολιτεύματος. Ἡ διοικητικὴ καὶ δημοτικὴ ὀργάνωσις. Τὰ οἰκονομικά, ἔσοδα, ἔξοδα, χρέος. Δικαιοσύνη, δικαστήρια καὶ περιφέρειαι αὐτῶν. Φυλακαί. Στρατιωτικά· στρατός, ξηρὰς θαλάσσης· ὀργάνωσις, δύναμις, ὅπλισμός. Δημόσια ἔργα. Ἐξωτερικά· πρέσβεις, πρόξενοι, πράκτορες. Παράσημα. Σημαία.

Ἐν ταῖς τοπογραφικοῖς δὲ ὑπομνήμασι μικρῶν τμημάτων ἐπικρατειῶν καὶ διοικητικῶν διαιρέσεων, οἷον Νομῶν, Ἐπαρχιῶν, Δήμων, Παρεδρείων ἢ τόπων, ὧν τὰ φυσικὰ ὄρια χαρακτηρίζουσι τούτους κάλλιον τῶν εἰς μεταβολὰς ὁρίων ὑποκει-

μένων πολιτικῶν, ὡς εἶνε αἱ νῆσοι, μέγισται πεδιάδες καὶ ὄρη, ἐπικράτειαι ποταμῶν, ἐφ' ὧν κεῖνται πόλεις, χωρία, μοναί, καὶ βίος ἐν γένει διάγεται κοινωνικός καὶ πολιτικός, ἡ περιγραφή διαλαμβάνει περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀνωτάτων καὶ κατωτάτων διοικητικῶν, δικαστικῶν, δημοτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων, τῶν εἰσοδημάτων, τῶν δασμῶν, τῶν φόρων, δημοσίων ἔργων, φρουρίων, στρατώνων, στρατιωτικῶν σταθμῶν καὶ καταλυμάτων.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ γενέσθω λόγος καὶ περὶ τῶν καταστημάτων τῶν βιομηχανικῶν καὶ εκπαιδευτικῶν, ὧν ἡ ὑπαρξίς ἔχει σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς καθόλου ἐθνικῆς εὐημερίας ἢ ἐπὶ τῶν περὶ τὸν τόπον διὰ τῆς ἐργασίας, ἣν παρέχουσι τοῖς κατοικοῖς. Ἐργοστάσια βιομηχανικά· εἶδος τῆς ἐν αὐτοῖς βιομηχανίας, προσωπικὸν ἔργατῶν· δύναμις τῶν ἐν αὐτῷ μηχανῶν, ἐὰν εἶνε ἀτμοκίνητα. Πηγαὶ τῆς πρώτης ὕλης, ἣν κατεργάζονται.

Ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα δημόσια ἢ ἰδιωτικά· εἰδικά.

Ἐξόδα δημοτικῆς εκπαιδεύσεως καὶ δημοτικῆς. Φιλανθρωπικά. Γηροκομεῖα, πτωχοκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα, βρεφοκομεῖα κτλ. Νοσοκομεῖα, ὀφθαλμιατρεῖα, καὶ ἕτερα καταστήματα ὑγιεινῆς.

Ἐνταῦθα ὑπάγονται καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ τῆς διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Θέματα πρὸς ἐξέτασιν εἶνε, τὸ εἶδος τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας· ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ διάφορα θρησκευόμενα ἢ δόγματα. Ἐκκλησιαστικαὶ διαιρέσεις, ἐνορίαι, ἐπισκοπαί, ἀρχιεπισκοπαί, δικαιοδοσίαι αὐτῶν. Σημειωτέον πρὸς τούτοις καὶ πᾶν ὅ,τι ἰδιάζει εἰς τινὰ τόπον ὡς πρὸς τὴν ἐγγχωρίαν λατρείαν, ὡς εἶνε αἱ θρησκευτικαὶ παρηγύρεις, αἵτινες πολυλαχοῦ συνδέονται καὶ μετὰ ἐμπορικῶν παρηγύρεων. Ὄνομασίαι τῶν διαφόρων ναῶν καὶ ἱστορία αὐτῶν, ἀρχιτεκτονικὸς αὐτῶν ρυθμὸς.

Ἐνταῦθα ἀνάγεται καὶ ἡ περιγραφή τῶν Μονῶν τῆς ἱστορίας αὐτῶν, τῆς περιουσίας, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν, τῶν ἀφιερωμάτων καὶ τῶν Μετοχιῶν.

ΤΜΗΜΑ Δ'

Ἐγχώριον ἐμπόριον καὶ βιομηχανία.

Τὸ τμήμα τοῦτο εἶνε τῶν σπουδαιότερων πάσης τοπογραφικῆς μελέτης καὶ παντὸς ὑπομνήματος τοπογραφικοῦ γενικοῦ. Ἐν τούτῳ παρίσταται ὁ βίος καὶ ἡ δραστηριότης τῶν οἰκητόρων πάσης χώρας, δι' αὐτοῦ εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ἀφύχου φύσεως δίδεται ζωὴ, καὶ κινεῖται τὸ διαφέρον τῶν πολλῶν ἀναγνωστῶν, δι' αὐτοῦ καταδεικνύεται ἂν ἡ τοπογραφουμένη χώρα συντελῇ ἢ μὴ, μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ κράτους, εἰς τὴν ὕλικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, δι' αὐτοῦ δὲ προκαλεῖται καὶ ἡ προσοχὴ τῶν κυβερνώντων. Τὸ τμήμα τοῦτο εἶνε τὸ μέτρον τῆς ἀξίας, τῆς φύσεως, καὶ τῶν κατοίκων πάσης χώρας, διότι δι' αὐτοῦ καταδεικνύεται ἡ ἐγχωρία δραστηριότης καὶ ἡ φυσικὴ καὶ τεχνικὴ παραγωγὴ, ἡ εὐημερία, ἡ ὕλική καὶ διανοητικὴ κατάστασις, τέλος τὸ μέλλον τοῦ τόπου.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὁ τοπογράφος καταδεικνύει μετὰ τὴν φυσικὴν περιγραφὴν ὅποια ἡ ἐγχωρία βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ παραγωγὴ καθ' ὅλους αὐτῆς τοὺς κλάδους, ποῖα δηλ. τὰ βιοποριστικὰ ἔργα τῶν κατοίκων, καὶ κατὰ πόσον ταῦτα μετέρχονται μόνον πρὸς ζωάρχειαν, ἢ καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν πλούτου, καὶ ὕλικῆς αὐτῶν εὐημερίας, ἥτις συνεπάγεται κατὰ φύσιν καὶ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἡθικὴν πρόοδον. Τὸ ἐμπορικὸν λοιπὸν πνεῦμα καὶ ἐπιχειρηματικὸν τῶν κατοίκων, ὁ πρακτικὸς αὐτῶν νοῦς, καὶ αἱ τάσεις ἐνταῦθα ἐκτίθενται.

Ἡ ἐγχωρία βιομηχανία καὶ παραγωγὴ πρέπει νὰ περιγράφηται λεπτομερῶς καθ' ἅπαντας αὐτῆς τοὺς κλάδους. Κυνηγεσία, ἀλιεΐα, ἐξώρυξις μετάλλων ἢ ὀρυκτῶν. Γεωργία καὶ κτηνοτροφία, βύναυσοι τέχναι, καὶ πᾶσα ἑτέρα βιομηχανία.

Κατὰ τὴν ἐκθεσιν ταύτην ὁ τοπογραφῶν πρέπει νὰ συνδυάσῃ τὴν κατάστασιν τῆς βιομηχανίας πρὸς τὴν φύσιν τῆς χώρας, πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν κατοίκων, καὶ τὰ ἐνυπάρχοντα χρηματικὰ κεφάλαια, καὶ νὰ ἐκθέσῃ τὰς αἰτίας τῆς ἀναπτύ-

ξεως, τῆς στασιμότητος, ἢ τῆς παρακμῆς, τοὺς τρόπους τῆς θεραπείας ἢ τοὺς τρόπους τῆς βελτιώσεως.

Εἰς τὰ περὶ τὴν ἰδίως ἐμπορίαν ἐξεταστέον τίνες οἱ ἔμποροι· ἐὰν εἶνε ἐγχώριοι ἢ ἐπὶ ἡλῦδες, τίνα τὰ ἐμπορεύματα καὶ πῶς οἱ γεωργοὶ ἐκποιοῦσι τὰ προϊόντα τῆς γῆς, ὅποια ἡ ἀξία τῶν πωλουμένων. — Ἐμπόριον ἐσωτερικόν, ἐξωτερικόν, διαμετακομιστικόν. — Ποῖα τὰ χρηματικὰ κεφάλαια, ἡ τρέχουσα ποσότης τοῦ τόκου. — Τραπεζίται. — Πνεῦμα συνεταιρισμοῦ.

Εἰς τὴν ναυτιλίαν δὲ ἀξία μελέτης εἶνε ἡ ἐξέτασις τοῦ ὀλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων, καὶ τῆς χωρητικότητος αὐτῶν εἰς τόνους ἢ κοιλὰ. Οἱ συνήθεις αὐτῶν πλοῖ καὶ οἱ ἔκτακτοι. Ἡ κοινωνικὴ κατάστασις καὶ ἡ ἐμπειρία τῶν ναυτῶν· ἡ ἐπίδρασις τοῦ κατὰ θάλασσαν ἐμπορίου ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν κατοίκων, ἡ ἐπίδρασις τῆς ταχτικῆς ἀκτοπλοίας. Ποῖα τὰ αἷτια τῆς προόδου τῆς ναυτιλίας ἢ τῆς παρακμῆς κτλ.

Ἐνταῦθα δὲ πρέπει διὰ μακρῶν νὰ ἐκτίθενται αἱ κρίσεις τοῦ τοπογραφοῦντος, οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ὑπαρχούσης βιομηχανίας καὶ ἐμπορίας, ἢ ἐπὶ τῶν ὑπαρχουσῶν δυνάμεων τῆς φύσεως τῆς χώρας, ἢ τῶν ἀρετῶν τοῦ κλίματος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντός, ὅπερ δύναται νὰ γείνη εἴτε παρ' ἰδιωτῶν, εἴτε παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ἢ καὶ τῆς διοικουμένης μόνης ἐκεῖ ἀρχῆς πρὸς αὔξησιν τῆς παραγωγῆς. Διὰ τῶν παρατηρήσεων τούτων ὁ τοπογραφῶν παραθέτει τὴν συμβολὴν τῶν ἰδίων αὐτοῦ γνώσεων εἰς κοινὴν ἐργασίαν, καὶ τὸ ἔργον του οὕτω καθίσταται χρήσιμον καὶ ἐπωφελές· οὐδαμῶς δὲ πρέπει ν' ἀποθαρρύνῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἐκθεσιν τῆς γνώμης του ἢ σκέψις ὅτι ἡ γνώμη του δὲν θέλει γείνη δεκτὴ, ἢ δὲν θέλει ποσῶς ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, καὶ ὅτι θέλει μείνῃ γράμμα νεκρόν, ἀρκεῖ νὰ εἶνε μεμελετημένη, ἀμερόληπτος, καὶ ἀπόρροια οὐ μόνον θεωρίας, ἀλλὰ καὶ πείρας, καὶ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως τῶν τοπικῶν περιστάσεων καὶ πραγμάτων. Ἄν δὲ ὁ τοπογραφῶν ἔχῃ εἰδικὰς γνώσεις, γεωργίας, μηχανικῆς, χημείας κτλ. ἔχει καθήκον ὡς ἐπιστήμων καὶ ὡς πολίτης νὰ ἐκθέσῃ τὰς σκέψεις του καὶ διαφωτίσῃ τοὺς στερουμένους τῶν γνώσεων ἐκείνου ἐπὶ πραγμάτων κοινῆς ὠφελείας, καὶ δημοσίου συμφέροντος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'

Συγκοινωνία.

Ἡ συγκοινωνία τῶν ἀνθρώπων ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐπόψεις, δῆλα δὴ ἢ τε ὕλική καὶ πνευματική, ἐθεωρήθη εἰς τῶν δραστηκωτέρων παραγόντων τῆς προόδου τῶν ἐθνῶν. Ἡ ἀκίνδυνος, εὐκολος καὶ ταχεῖα μετάβασις τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διὰ καλῶν ὁδῶν, συνδεουσῶν τὰ διάφορα κέντρα τοῦ πληθυσμοῦ, ἢ διὰ θαλάσσης ὡσαύτως συγκοινωνία δι' ἀτμοπλοίων, ἢ διὰ ταχυδρομείων καὶ τηλεγραφείων ἐξυπηρέτησις τῶν συμφερόντων τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας εἶνε κατασκευάσματα ἰδιωτικὰ ἢ ἐθνικά, δι' ὧν ἡ ὕλική καὶ διανοητικὴ ἀνάπτυξις τῶν ἐθνῶν μεγάλων καὶ μικρῶν προάγεται ταχέως καὶ εὐκόλως. Διὰ τοῦτο τὸ τμήμα τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὰς γενικὰς περιγραφὰς τῶν χωρῶν πρέπει ν' ἀποτελῇ ἐν τῶν κυρίων θεμάτων τῶν μελετῶν αὐτῶν καὶ ἐρευνῶν. Ἰδιαιτέρως δὲ μέχρι τῶν κατωτάτων λεπτομερειῶν πρέπει νὰ περιγραφῇται ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς ὑπομνήμασι· διότι ἡ εὐκολος καὶ ταχεῖα μεταφορὰ στρατιωτικῶν δυνάμεων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον εἶνε τὴν σήμερον δύναμις ἐθνικῇ, οἰκονομίᾳ χρημάτων καὶ χρόνου.

Ἐπὶ τῆς συγκοινωνίας λοιπὸν παρατηρητέα αἱ ὁδοί, οἱ σιδηρόδρομοι, ἡ θαλασσία συγκοινωνία ὡς ἐμπορικὴ βιομηχανία δι' ἰστιοφόρων πλοίων καὶ ἀτμοκινήτων, πορθμείων ἐπὶ ποταμῶν. — Αἱ τηλεγραφικαὶ γραμμαῖ, τὰ ταχυδρομεῖα. Ὡς συμπλήρωμα δὲ τούτων τὰ σημεῖα, ἅτινα χρησιμεύουσιν ὅπως καθιστῶσι τὴν συγκοινωνίαν ἀκίνδυνον καὶ ταχεῖαν οἷον Φάροι καὶ Φανοί, κλ. Στρατιωτικοὶ σταθμοί.

Ἐφ' ἐκάστης ὁδοῦ ἐξεταστέα ἡ ἀρχὴ αὐτῆς καὶ τὸ τέρμα, ἡ τάξις (δημοτικὴ, ἐπαρχιακὴ, ἐθνικὴ) ἢ ἂν δὲν ἀνέκη εἰς τινὰ τῶν κατηγοριῶν τούτων, ἐὰν εἴνε βατὴ εἰς ἀμάξας (ἀμαξιτὴ), εἰς ζῶα φορτηγὰ (ἱππάσιμος) ἢ μὴ. Ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς, ἡ κατάστασις ἐν ᾗ εὐρίσκεται κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπιτοπίου ἐρεύνης· αἱ σκολιαί καὶ κινδυνώδεις διαβάσεις. Ἀλλαγὴ διευθύνσεως. Φύσις τῶν τόπων δι' ὧν διέρχεται (ὑπαιθροί, δασώδεις, ἐλώδεις). Εἶδος τῶν ὑδάτων, ἅτινα διακόπτουσι τὴν ὁδὸν (ποταμοί, ῥύακες, ἔλη). Γέφυραι, ὑδραγωγεῖα. Φύσις τῶν ὑψωμάτων, ἅτινα διέρχεται ἡ ὁδός, καὶ τῶν κατωφερειῶν. Ὅποιοι τόποι φαίνονται ἐκ τῶν ὑψωμάτων τούτων τῆς ὁδοῦ. Σημεῖα ἐνώσεως καὶ διασταυρώσεως ἐτέρων ὁδῶν πρὸς τὴν περιγραφομένην. Ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν σπουδαιωτέρων σημείων. Μῆκος καὶ πλάτος τῆς ὁδοῦ· μέρη εἰς τὰ ὅποια στενοῦται. Τὸ μῆκος ὁριζιόστον εἰς ὥρας, ἢ χιλιόμετρα, ἢ στάδια.

Ἐπὶ τῶν ἀτραπῶν τῶν ὁρέων, περὶ ὁρίων, δασῶν, ἐλῶν, πλὴν τῶν ἀνωτέρων, ἐξεταστέον ἐὰν εἴνε ἀνάγκαις, ζητοειδεῖς, ἐπικίνδυνοι, καὶ ἂν εἴνε βαταὶ εἰς ζῶα, καὶ εἰς ὁποίου εἶδους τούτων. Ποῦ γίνονται συναντήσεις ἀτραπῶν.

(Ὅρα Παράρτημα Β' περὶ τοῦ τρόπου τῆς συντάξεως τῶν Ὀδοιοπορικῶν).

Τηλεγραφεῖα. Τάξις αὐτῶν (πρώτης, δευτέρας κλ.)· ἐὰν ἐργάζωνται καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Προσωπικὸν τηλεγραφικῶν γραφείων· φύλακες πεζοὶ καὶ ἱππεῖς. Τηλέγραφοι ἐναερίοι καὶ ὑποβρύχιοι. Μέρη δι' ὧν διέρχονται, καὶ μέρη, ἅτινα συνδέουσι. Μῆκος τῶν γραμμῶν εἰς χιλιόμετρα. Μέρη εἰς τὰ ὅποια οἱ ὑποβρύχιοι ἐνοῦνται πρὸς τοὺς ἐναερίους.

Ταχυδρομεῖα. Ταχυδρομικὰ γραφεῖα. Προσωπικόν, τρόπος μεταφορᾶς γραμμάτων (δι' ἀμαξῶν, διὰ πεζῶν, ἢ ἐφίππων ταχυδρόμων, διὰ πλοίων ἢ λέμβων). Ταχυδρομικοὶ ὑπάλληλοι δημόσιοι, δημοτικοί.

Ἐπὶ τε τῶν ὁδῶν, ταχυδρομείων καὶ τηλεγραφείων νὰ σημειῶνται καὶ τὰ μέρη, ἐν οἷς ταῦτα συνδέονται πρὸς τὰ τῶν ὁμόρων χωρῶν, νὰ γίνηται δὲ σύντομος μνεῖα τῆς καταστάσεως τούτων καὶ εἰς τὰς ὁμόρους χώρας.

Φάροι καὶ Φαροί· εἶδος αὐτῶν (διοπτρικοί, ἀντανακλαστικοί), γεωγραφικὴ θέσις. Τάξις (Α', Β'). Ἐντασις φωτός. Προσωπικόν· Χρησιμότης. Φρυκτοὶ καὶ πυρσοί. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ πρέπει ὡσαύτως νὰ μνημονεύηται καὶ πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς συγκοινωνίας. Τοπικαὶ π. χ. ἀτμοπλοῖκαὶ ἐταιρεῖαι, σταθμοὶ ἀγωγιατῶν, ἀμαξηλατῶν, εἶδη ἀμαξῶν, εἶδη συρόντων ζώων. Πατρίς ἀμαξηλατῶν καὶ ἀγωγέων. Σταθμοὶ ἀναψυχῆς καθ' ὁδόν, ξενοδοχεῖα, καπηλεῖα, χάνια· κατάστασις αὐτῶν. Σημεῖα μέτρου ἀποστάσεων. Σημεῖα ἀγγελτικὰ ἀφίξεως ἀτμοπλοίων, σιδηροδρόμων. Ἐπιγραφαὶ ἐπὶ τῶν διασταυρώσεων τῶν ἐξοχικῶν ὁδῶν δεικνύουσαι τὰ μέρη εἰς ἃ καταλήγουσι, καὶ τὰ τοιαῦτα. Σημαντῆρες ἐντὸς τῶν λιμένων, ἢ ἄλλων θαλασσίων ὀρμητηρίων, δεικνύοντες τὰ ἀβαθῆ μέρη τούτων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'

Ὁδοιπορικὰ.

Ὁδοιπορικὰ, δρομοδεῖχται, δρομολόγια (itineraria) καλοῦσιν εἶδος τοπικῶν περιγραφῶν μιᾶς ἢ πολλῶν ὁδῶν ὠρισμένης χώρας, χρησίμων συνήθως εἰς τοὺς ὁδοιπόρους, ἢ εἰς τοὺς χάριν ἐρεῦνης οἰασθήποτε περιηγουμένους αὐτήν.

Τὰ ὁδοιπορικὰ συντάσσονται ἢ σημειουμένων ἀπλῶς τῶν ὀνομάτων τῶν πόλεων, χωμῶν ἢ ἐτέρων ἀξιοσημειώτων ἀντικειμένων, τῶν κειμένων ἐπὶ ὠρισμένης ὁδοῦ, μετὰ τῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεων εἰς ὥρας, ἢ μέτρα μήκους, ἢ, ὅπερ καὶ προτιμότερον, ἢ ὁδὸς περιγράφεται ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας αὐτῆς μέχρι τοῦ τέρματος κατὰ τὸ ἐν σελίδι 33 τρόπον γίνεται δὲ τοπικὴ ἱστορικὴ, ἀρχαιολογικὴ καὶ γεωγραφικὴ περιγραφή τῶν πόλεων, χωμῶν, ἢ ἐτέρων ἀξιομνημονεύτων τόπων δι' ὧν διέρχεται.

Ὅποταν δὲ ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, καὶ εἰς ἀπόστασιν, ὑπάρχουσι τόποι ἄξιοι λόγου καὶ περιγραφῆς, ἐξ ὧν δὲν διέρχεται κυρία ὁδὸς ἐκ τῶν περιγραφομένων, περιγράφονται καὶ οἱ τόποι οὗτοι, καὶ αἱ εἰς ταύτας ἄγουσαι ὁδοὶ ἀπὸ τοῦ σημείου, εἰς ὃ προσεγγίζουσι πλείοτερον τῇ κυρίᾳ ὁδῷ.

Ὅταν τὰ ὁδοιπορικὰ περιλαμβάνωσιν ἅπαν τὸ σύμπλεγμα τῆς ὁδογραφίας μιᾶς ἐπικρατείας ἢ μέρους αὐτῆς, πρέπει ἡ περιγραφὴ τῶν κατὰ μέρος ὁδῶν νὰ γείνη κατὰ τάξιν καὶ μέθοδον, τιθεμένης ὡς ἀρχῆς τῆς πρωτευούσης, ἐὰν τοῦτο πάντοτε εἶνε δυνατόν. Ἀπλῇ σχεδιαγράφησις τῶν ὁδῶν ἐπὶ τοῦ χάρτου τοῦ τόπου, ὃν περιγράφει ὁ τοπογραφῶν, δύναται νὰ διευκολύνῃ αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν τῆς περιγραφῆς.

Ἐν τοῖς ὁδοιπορικοῖς ἢ σημείωσις τῶν ἀποστάσεων εἶνε ἀπαραίτητος· δύναται δὲ νὰ γείνη χρήσις μέτρου χρόνου, ὥρων ἢ ἡμερῶν, πεζῆς πορείας, ἢ ἐφίππου, ἢ ἐφ' ἁμάξης, ἢ ἐτέρου φορείου, ἢ μέτρων μήκους βημάτων, μέτρων, χιλιομέτρων, μιλίων, σταδίων.

Ὅταν τὸ ὁδοιπορικὸν γράφηται ὅπως χρησιμεύῃ ὡς ὁδηγὸς τῶν ὁδοιπόρων ἀνάγκη νὰ σημειῶνται ἐν αὐτῷ τὰ ξενοδοχεῖα τῶν πόλεων, οἱ ξενῶνες, τὰ χάνια, ἡ τιμὴ τῶν ἀγωγίων, ἡ θέσις τῶν ἀμαξοστασίων καὶ τῶν φορτηγῶν ἱφῶν, ἡ καταλληλοτέρα ὥρα πρὸς περιοδείαν, τὰ σκεύη, ἐνδύματα, ἢ τρόφιμα, ἅτινα ὁ ὁδοιπόρος πρέπει νὰ ἔχῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὁδοιπορῶν, αἱ προφυλάξεις κατὰ τῆς νοσηρᾶς ἐπιδράσεως τοῦ κλίματος καὶ πᾶν ὅ,τι τέλος συντελεῖ εἰς τὸν ἀνετώτερον, εὐκολώτερον καὶ εὐωνότερον βίον τοῦ περιηγουμένου τὴν χώραν, ὑποτιθεμένου πάντοτε ὑπὸ τοῦ γράφοντος ὡς ἀνθρώπου μὴ ἐσκληραγωγημένου, καὶ μὴ χωρικοῦ ἐγχωρίου.

ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίς

Πρόλογος	5
Είσαγωγή	9

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀνάλυσις τῆς φυσικῆς περιγραφῆς

ΤΜΗΜΑ Α'

Προκαταρκτικὴ περιγραφὴ	15
-------------------------------	----

ΤΜΗΜΑ Β'

Ἰδίως φυσικὴ περιγραφὴ

§ 1	Περιγραφὴ ξηρῶς	17
α')	Ὀρεογραφία	17
β')	Πεδιογραφία	20
§ 2	Περιγραφὴ ὑδάτων ἢ ὑδατογραφία	21
α')	Θάλασσα	22
β')	Ῥέοντα ὕδατα	23
γ')	Στάσιμα ὕδατα	26

ΤΜΗΜΑ Γ'

Κλίμα	27
-------------	----

ΤΜΗΜΑ Δ'

Προϊόντα

α') Ὅρυκτά	28
β') Φυτά	29
γ') Ζῶα	30

ΤΜΗΜΑ Ε'

Φυσικαὶ μεταβολαί	31
-------------------------	----

ΤΜΗΜΑ Σ'

"Ανθρωπος	33
-----------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

'Ανάλυσις τῆς πολιτικῆς περιγραφῆς	33
--	----

ΤΜΗΜΑ Δ'

"Ανθρωπος	34
-----------------	----

ΤΜΗΜΑ Β'

Οἰκτρεις	36
----------------	----

ΤΜΗΜΑ Γ'

Πολίτευμα. Διοίξεις πολιτική, στρατιωτική, διοικητική καὶ ἐκκλησιαστική	37
--	----

ΤΜΗΜΑ Δ'

'Εγχώριον ἐμπόριον καὶ βιομηχανία	39
---	----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'

Συγκοινωνία	41
-------------------	----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'

'Οδοιπορικά	43
-------------------	----

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

392

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020480

- Χρυσοχόου Μ. Θ.—Πίναξ Γεωγραφικὸς τῆς Μεσημβρινῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας εἰς κλίμακα 1:200000. Τιμᾶται ἐν Ἑλλάδι μὲν δραχμῶν νέων 22, ἐν δὲ τῇ ἀλλοδαπῇ....Φράγκων 23
- Ἀραβαντινοῦ Π. Χωρογραφία τῆς Ἡπείρου ἀπὸ τοῦ Σωτηρίου ἔτους μέχρι τοῦ 1854 μετὰ τοπογραφικοῦ πίνακος καὶ ἀκριβοῦς στατιστικῆς ἐκθέσεως εἰς τόμ. 2. Τόμ. Β' 8^{ον} σελ. 428. Δρ. 9
- Βάφα Γ. Χ. Αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ ἱατρικὴν ἔποψιν. Μέρος Α' « Ἡ πόλις » 8^{ον} σελ. 199..... Δρ. 3
- Βλαστοῦ Α. Μ. Χιακὰ ἦτοι Ἱστορία τῆς Χίου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1822 καταστροφῆς αὐτῆς τόμος Α' καὶ Β' 8^{ον} σελ. κ'—246..... Δρ. 3,50
- Βυζαντίου Σ. Δ. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἢ Περιγραφή τοπογραφικὴ ἀρχαιολογικὴ καὶ ἱστορικὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ κόλπου καὶ τοῦ Βοσπόρου προαστείων αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἄχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, μετὰ εἰκόνων καὶ τοπογραφικῶν καὶ χρονολογικῶν πινάκων 8^{ον} μέγα Τόμ. Α' σελ. ιθ'—516 δρ. 20. Β' σελ. ιγ'—556 δρ. 17. Γ' σελ. ιδ'—653 δρ. 17. Οἱ τρεῖς τόμοι..... Δρ. 50
- Μάγνητος Ν. Ι. Περιήγησις ἢ τοπογραφία τῆς Θεσσαλίας καὶ Θεσσαλικῆς Μαγνησίας τῆς μὲν ἐν ἐπιτομῇ, τῆς δὲ ἐν ἐκτάσει 16^{ον} σελ. η'—104..... Δρ. 1,25
- Σταματιάδου Ε. Ι. Σαμινακὰ ἦτοι Ἱστορία τῆς νήσου Σάμου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς 8^{ον} τομ. Α'. σελ. ιη'—365..... Δρ. 4,50
- ΠΡΟΣΕΧΩΣ ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ**
- Κοκκίνου Ι. Π. Γεωγραφία, νέα ἐκδοσις μετὰ εἰκόνων καὶ πινάκων. Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος μετὰ εἰκόνων καὶ πινάκων.

Ο ΟΔΗΓΟΣ
ΤΩΝ ΑΠΛΩΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΩΝ

Αποστέλλεται ΔΩΡΕΑΝ
ελεύθερος ταχυδρομικῶν τελῶν
εἰς πάντα αἰτῆσοντά

Αἰ. αἰτήσεις δέον νὰ ᾤσιν ἑγγραφοὶ καὶ νὰ στέλ-
λονται πρὸς τὰ Καταστήματα Ἀνδρέου Κορομηλά
εἰς Ἀθήνας. Νὰ ἀναφέρονται δ' ἐν αὐταῖς:

- α) τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦ αἰτούντος, εὐα-
ναγνώστως γεγραμμένα.
- β') ἡ διαμονὴ καὶ ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ.
- γ') τὸ ἐπάγγελμα.
- δ') τὸ ὄνομα τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδας (πόλεως
ἢ χωρίου).

Τὰ κατὰ τὸν ἀνὰ χεῖρας Ὁδηγὸν συντεταγμένα
ὑπομνήματα τὰ ἀποστέλλόμενα ἡμῖν πρὸς καταχώρισιν
ἐν τῷ Γεωγραφικῷ Ἀρχεῖῳ, περὶ οὗ γίνεται λόγος
εὐθύς ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος βιβλίου, πρέπει ἐπίσης νὰ
φέρωσιν εὐαναγνώστως γεγραμμένον τὸ ὄνομα, τὴν
διαμονὴν καὶ διεύθυνσιν, τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν ἰδιαι-
τέραν πατρίδα τοῦ ἀποστέλλοντος.